

THE NORDIC RESPONSE TO THE UKRAINE WAR

Ana Jović-Lazić¹

ABSTRACT

This study examines how the Russian invasion of Ukraine affects the security strategies of Nordic countries. In light of this increased threat, Sweden, Finland, and Denmark have reevaluated their defence strategies. Finland and Sweden, long-time adherents of neutrality and nonalignment, joined NATO; Denmark integrated entirely into the European Union's defence cooperation. A comparative method was used to examine changes in the policies of these countries. Theoretical frameworks, such as neorealism, constructivism, and crisis management theory, are used to examine the reasons behind their choices. Neorealism explains how views on the Russian threat have influenced military integration approaches, while constructivism explores the influence of identity and norms in determining foreign policy. Crisis management theory explains how Nordic nations have adjusted their security policies to respond to international security challenges. Through qualitative analysis of documents and discourse analysis, the motivations influencing these decisions were explored. The findings indicate that the perceived threat from Russia has primarily driven a change in the defence policies of the Nordic countries, which will have long-term implications not only for them but also for the future role of NATO and the EU in Northern Europe. In doing so, this study contributes to understanding how these states have shaped future collective security in Europe.

ARTICLE HISTORY

Received:
3/7/2025
Revised:
20/10/2025
Accepted:
5/11/2025

KEYWORDS

Nordic countries;
security strategies;
NATO membership;
EU security
initiatives; Finland;
Sweden; Denmark;
Russian aggression;
Ukraine war;
collective security;
geopolitical shifts;
military cooperation;
neorealism;
constructivism; crisis
management theory

Cite this article as: Jović-Lazić, Ana. 2026. "The Nordic Response to the Ukraine War". *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 69–121. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.2

¹ Senior Research Fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Serbia. Email: anajovic@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0002-4155-2042>

Introductory Remarks

The specific characteristics of Nordic countries concerning their defence policies, as well as their stance on NATO and the European Union, have been the subject of numerous studies (Forsberg and Vaahtoranta 2001; Czarny 2018; Lassinanntti 2001; Agrell 1998; Ydén, Berndtsson and Petersson 2019; Bjereld 1995; Brommesson 2010; Singleton 1981; Kansikas 2017; Kuusisto 1959; Bjøl 1968; Pedersen 2006). The changes brought about by the Ukrainian crisis in 2014 and the subsequent war in Donbas have also been the subject of various studies examining their impact on the security policies of Nordic countries and their evolving roles within the European and global security frameworks. Wither (2020) analyses how Russia's aggressive policies have prompted Nordic countries (Finland, Sweden, and Norway) to reintroduce or adapt total defence strategies in response to contemporary threats, focusing on national resilience, territorial defence, and the role of international alliances. Wieslander (2021) examined the adaptation of Swedish security policy following these events, emphasising the impact of both external and internal factors on Sweden's strategy.

Russia's February 2022 invasion of Ukraine drastically altered global security dynamics, prompting extensive studies on countries' responses, particularly in foreign policies, security strategies, and reassessment of neutrality policies in Nordic nations. Alberque and Schreer (2022) explore how Finland and Sweden's potential NATO membership, in response to Russia's invasion of Ukraine, would mark the end of their "armed neutrality" policies and lead to significant shifts in European security, strengthening NATO's defence and deterrence posture towards Russia, especially in the Baltic Sea, the Arctic, and the High North. Forsberg (2024) argued that NATO membership is a logical step for Finland and Sweden, considering their membership in the European Union and their existing cooperation with the Alliance. He emphasised that the primary motivation for abandoning neutrality was greater strategic stability. Simultaneously, emotional reactions to Russia's aggression were crucial in shaping public support for this shift. Arter (2023) analyses how the Russian invasion compelled Finland to abandon its neutrality policy and apply for NATO membership, noting that fear of renewed conflict with Russia, recalling the Winter War, led to a consensus that NATO membership marked the end of Finlandisation. In 2023, Brommesson, Ekengren, and Michalski examined how Russia's invasion caused Nordic countries' foreign policies and security strategies to become more similar. They look at how increased threats and less room to manoeuvre affect their foreign policy strategies. Migliorati (2024) applies theories of organised hypocrisy and post-functionalism to analyse the responses of

Nordic countries (Norway, Sweden, Finland, and Denmark) to the Russian invasion, exploring changes in their defence policies. Klinge (2024) investigates Denmark's opposition to the EU defence arrangement and the referendum to remove it, providing key insights into the shift in Denmark's previous policy.

Unlike previous studies, this study employs a comparative approach and theoretical frameworks of neorealism, constructivism, and crisis management theory to analyse the factors that motivated historically neutral Sweden and Finland to join NATO, as well as the reasons why Denmark, after more than thirty years, decided to engage in defence cooperation within the EU. By analysing the influence of historical traditions, political positions, and geopolitical challenges, this study explores how these factors have shaped the security policies of these countries. It also tries to determine how changes in their defence policies correspond with broader European and global security trends and assess the long-term geopolitical implications of NATO's security capabilities and defence cooperation within the EU.

Several key hypotheses are formulated in line with the objectives set and analyses of previous research. First, the decisions of Finland and Sweden to join NATO, as well as Denmark's decision to lift its opt-out of the CSDP, are directly driven by Russia's invasion of Ukraine. Second, Sweden and Finland's membership is expected to enhance the Alliance's military power and strategic capabilities in Northern Europe. Denmark's full participation in the EU's CSDP strengthened Europe's collective defence. Third, European defence capabilities will be better integrated due to the increased interdependence between NATO and the EU, which is likely to occur due to these changes.

Given the complexity of strategic changes in Nordic countries' security policies, no single theory is sufficiently comprehensive to fully explain this dynamic. Therefore, this study employs an integrated approach that combines neorealism, constructivism, and crisis management theory, with each theoretical framework contributing to a deeper understanding of these changes. According to Waltz, neorealism emphasises that anarchy in the international system shapes state behaviour, with states acting as rational actors whose primary goal is to survive. In this context, states apply power balancing and bandwagoning strategies to provide security (Waltz 1979, 25; 45-47). Walt expands on this framework by introducing the theory of the balance of threat, which suggests that alliances are formed not only based on the power of other states but also on the perception of threat, which includes factors such as geographical proximity and aggressive intentions (Walt 1987, 21-26). This approach helps explain the decisions of Nordic countries to join NATO (in the cases of Sweden and Finland) or strengthen their commitment to the EU's defence cooperation (Denmark). Alterations

in the global framework, such as Russia's attack on Ukraine, have established a novel security context, urging these nations to acknowledge the importance of collective security as a crucial factor of their defence in an anarchic system. Constructivism highlights the significance of internal and conceptual elements in influencing state foreign policy, contending that state actions are shaped not only by material factors (such as military or economic strength) but also by norms, identity, and ideas rooted in historical contexts and societal values (Wendt 1999). Constructivists assert that the international system is a social construction, with identities and normative values significantly influencing international relations. This approach may explain why Sweden and Finland, traditionally neutral and nonaligned, have redefined their identities and international commitments. This may also explain why public opinion in Denmark, historically opposed to increased military integration within the EU, has also changed. Crisis management theory can also explain how these states respond to crises by focusing on the importance of a rapid and effective response under pressure (t Hart and Sundelius 2013; Hoshiro 2022). A key concept in this theory, strategic recalibration, refers to the adjustment of strategies in light of new threats, enabling states to adapt to changing circumstances (Boin et al. 2005). By analysing the complexity of decision-making, the theory explores how leaders assess options, balance risks, and implement appropriate strategies in crises (Beach 2021). This framework helps explain how Nordic countries responded to the Russian invasion, showing how the governments of Finland, Sweden, and Denmark adjusted their policies in reaction to Russia's actions.

Regarding methodological approaches, a comparative method is used to identify common factors and specificities that shape the security policies of Sweden, Finland, and Denmark and to understand the individual differences in their responses to the same security challenges. Through comparison, this study explores how various historical, political, and geographical factors have shaped the security responses of these Nordic countries. At the same time, this method allows us to situate the security policies of these countries within the broader context of European security, providing insight into how their responses influence the broader geopolitical and security dynamics of the continent. Content analysis was applied to investigate official documents of Nordic nations and documents from the EU and NATO, in addition to pertinent academic literature. This method allows for recognising essential elements that have influenced the security strategies of Sweden, Finland, and Denmark in light of the circumstances in Ukraine and their interactions with NATO and the EU. Moreover, discursive analysis is utilised to concentrate on remarks from officials, coverage by the media, and political dialogue concerning these countries' security policies and their responses to the

conflict in Ukraine. This approach aids in comprehending how public discussions regarding security and threats have evolved due to the war in Ukraine and how these discussions have influenced decisions concerning foreign and defence policy.

In light of the research objectives and hypotheses, this study conducts a comparative study of the security strategies of Sweden, Finland, and Denmark, investigating the historical, political, and security elements that have influenced them, and establishes a basis for comprehending the ensuing transformations. Subsequently, the alterations in the security policies of these Nordic nations, which arose as a reaction to changes in the security landscape prompted by Russia's annexation of Crimea and reached a peak with the Russian invasion of Ukraine, will be examined. The broader geopolitical consequences of these alterations will be analysed, focusing specifically on the enhancement of NATO and the EU and their effects on European security and collective defence. In conclusion, this study wraps up with a recap of the findings and conclusions.

Nordic Security Approaches: Developing Strategies in Sweden, Finland, and Denmark

Sweden's Neutral Stance and Developing Security Approach

Following Napoleon's conflicts in the early 19th century, Sweden embraced neutrality in its international relations. Despite continually adjusting to shifts in global relations, neutrality has gradually evolved into a key aspect of Sweden's identity (Czarny 2018). One must consider the historical context of military defeats and territorial losses over centuries to understand the decision to choose neutrality. In the 16th and 17th centuries, Sweden was a significant power. However, it was defeated, particularly in the Great Northern War (1700–1721), resulting in significant losses and strategic shifts, notably the cession of Baltic lands in the Treaty of Nystad (1721) and the Finnish War (1808–1809). During Jean-Baptiste Bernadotte's rule, Sweden strategically backed Russia in its conflict with Napoleon, enabling Sweden to obtain Norway from Denmark through the Treaty of Kiel in 1814. This practical decision was essential for reinforcing Sweden's status in the area, as it prevented additional territorial losses and strengthened Swedish influence. Nonetheless, this era also signified the initiation of Sweden's slow detachment from direct participation in military conflicts, establishing the stage for the emergence of neutrality as an essential foreign policy approach in the future (Weibull 1990, 291). The Crimean War (1853–1856) marked an initial significant challenge to Sweden's policy of neutrality. Although there

was internal discussion regarding its potential alliance with the Allies against Russia, especially because of significant anti-Russian feelings among the Swedish elite and the ambition to reclaim Finland, Sweden opted to steer clear of direct participation in the war. Although Sweden could have chosen to join the Allied coalition, the key reason for upholding its neutrality was the Allies' political resolve, which led them to reject incorporating the Finnish uprising into the larger conflict. This choice solidified Sweden's position as a neutral nation and established the basis for a foreign policy focused on stability and steering clear of significant European disputes (Brommesson, Ekegren and Michalski 2022, 188–189).

Throughout the First World War, Sweden successfully upheld its neutrality, despite facing a complicated diplomatic and economic landscape. Although Sweden did not participate directly in the conflict, it was strongly linked to it, mainly via trade with Germany. In response, Britain's naval blockade severely restricted Swedish trade, resulting in significant economic consequences, including food shortages. Jonas (2023) emphasises that Sweden effectively navigated this crisis by utilising strong institutional mechanisms and achieving political agreements among political parties and other stakeholders. Sweden negotiated an agreement with Britain and the US following the United States' entry into war in 1917, enabling the resumption of trade but with stringent conditions. The 1918 accord incorporated important export limitations to Germany, alignment of Swedish commerce with the wartime requirements of the Allies, and authorisation to utilise a segment of Sweden's merchant fleet for the advantage of the Allies. Throughout the Second World War, Sweden maintained its stance of neutrality, encountering even more significant difficulties. Despite Nazi Germany proposing a non-aggression pact to Sweden in 1939, Sweden declined the proposal, choosing to maintain its neutrality. Following the invasion of Denmark and Norway in 1940, Sweden had to permit German forces to transit through its territory to prevent direct attacks while also attempting to preserve diplomatic ties with the Allies. This pragmatic approach, as observed by Wahlbäck (1998), has once again examined the boundaries of Swedish neutrality. In 1943, however, Sweden retracted its agreement with Germany. It redirected its support to the Allies, providing substantial aid to resistance movements in occupied nations, including training police forces in Norway and Denmark, which enabled Sweden to uphold neutrality. (Hägglöf 1960).

Before the signing of the Brussels Pact in February 1948, in the context of tense international situations, including the Berlin Blockade and Berlin Airlift, the Swedish Parliament decided that Sweden would not join either of the great power blocs. In this timeframe, Sweden aimed to establish a defence alliance with Norway and Denmark that would operate

independently from the major powers. Nevertheless, talks collapsed because of disputes regarding the involvement of Western nations, particularly the United States. Consequently, Denmark and Norway became NATO members, whereas Sweden strengthened its dedication to neutrality (Lassinantti 2001, 89). Agrell (1998) stated that this neutrality policy was founded on nonalignment during peace and neutrality during the war, enabling Sweden to stay away from military alliances and remain outside the conflicts of great powers. Neutrality was more than a political choice. It evolved into an essential aspect of Swedish identity, depicting the nation as autonomous and unbiased. This strategy was based on steering clear of military alliances, honouring international standards, such as the Hague Convention on Neutrality, and abstaining from commitments that might threaten its position as a neutral nation. Furthermore, concern regarding a possible Soviet assault on Finland was crucial in upholding this policy (Ydén, Berndtsson and Petersson, 2019).

Sweden's concept of total defence was designed to preserve its neutral position by integrating military and civilian resources. As Wither (2020) notes, this approach also emphasised societal readiness, strengthened public commitment to defence, and reinforced the legitimacy of Sweden's policy. Additionally, its economic strategy was important for maintaining its stability and status as a neutral and non-aligned country. Using funds from the Marshall Plan, Sweden joined the Organisation for European Economic Cooperation (OEEC) in 1948, which helped accelerate its economic recovery. As a founding member of the European Free Trade Association (EFTA) in 1960, it strengthened trade relations with Western European countries, ensuring long-term economic stability. This strategy was crucial for maintaining internal stability and reinforcing its credibility as a strong neutral actor on the global stage (Häkkinen and Kaarkoski, 2024). Brommesson (2010) highlights the significance of the policy of nonalignment for Sweden's foreign policy identity, as it, according to him, was not only a security strategy but also an ideological framework in which Sweden saw itself as a "third way" between capitalism and communism. As Bjereld (1995) notes, this approach enabled Sweden to balance the preservation of neutrality with active participation in international diplomacy, thereby strengthening its status as a constructive global mediator that significantly shaped the country's foreign policy profile. Sweden has also used neutrality as a platform for global activism. Sweden has been a strong advocate for human rights, global peace, and disarmament, consistently opposing colonialism and apartheid, while providing significant financial and logistical support to liberation movements such as the African National Congress (ANC) since the 1960s and participating in UN peacekeeping missions in Congo, Mozambique, Cambodia, and Angola.

Moreover, Sweden played a crucial role in promoting the Non-Aligned Movement and efforts, such as the New International Economic Order, which supported a more equitable influence allocation among international organisations (McEachrane 2018, 479).

In the early 1990s, with swift political shifts in Europe and the end of the Cold War, it was evident that Sweden's longstanding neutrality was inadequate to tackle emerging geopolitical issues. Although there were early concerns that Sweden's neutrality could conflict with the Union's security objectives, part of the Swedish political elite recognised the significance of enhanced integration and cooperation with the EU. Sweden joined the EU in 1995, allowing for increased economic and political cooperation while maintaining neutrality. Additionally, Sweden started to appreciate the benefits of security and defence collaboration provided by the EU, such as involvement in post-conflict stabilisation missions and delivering political, military, and humanitarian assistance during global crises (Brommesson 2010).

Following the implementation of the Lisbon Treaty in 2009, Sweden joined the mutual defence clause, which mandates the European Union member states to support any member state that suffers armed aggression by employing all available resources, in line with Article 51 of the United Nations Charter. Although some may perceive this action as a threat to Sweden's military neutrality, the Lisbon Treaty allowed Sweden to maintain its independence in matters of national defence. As stated in Article 42.7, the mutual defence obligation is binding on all member states, but it does not affect the neutrality of certain member states (Treaty of Lisbon 2007). This arrangement allowed Sweden to retain the right to independently decide on its participation in collective defence and military interventions. In this way, Sweden could balance its security interests within the EU framework while maintaining the tradition of military neutrality, giving it the flexibility to contribute to European defence without compromising control over its military engagements.

Sweden began building closer ties with NATO in 1994 by joining the Partnership for Peace. It later played an active role in NATO-led missions, including operations in Kosovo (KFOR), Afghanistan (ISAF), and Libya (OUP) (Government Offices of Sweden 2022). Forsberg and Vaahtoranta (2001) refer to this strategy as "post-neutrality", allowing Sweden to preserve its military neutrality while simultaneously engaging in European security and defence policies and maintaining strong ties with NATO. According to Wieslander (2021), smaller states such as Sweden often seek to bolster their security by cooperating with more prominent international actors, which can increase their dependence on external influences. Nonetheless, Sweden's strategy was built on the principle of global interdependence, acknowledging the

essential role of foreign policy relationships in ensuring national security. By carefully balancing its neutrality, regional integration, and collaboration with international organisations, Sweden established a security framework to continue pursuing an active foreign policy in the post-Cold War world.

Finland's Neutrality and Its Adjustments in International Security

Finland's encounters with the Soviet Union during wartime influenced its choice to maintain neutrality after the Second World War. Following Nazi Germany's victory over Poland in 1939, the Soviet Union made territorial requests to Finland to protect Leningrad from potential Western attacks. Following Finland's refusal, the Soviets invaded in November 1939, sparking the Winter War. After intense battles, Finland concluded the Moscow Peace Treaty in March 1940, ceding 10 per cent of its territory, such as East Karelia and Vyborg, while the Soviets set up a naval facility in Hanko. Following Germany's occupation of Denmark and Norway, along with the Soviet Union's annexation of the Baltic states, Finland allied with Germany. It initiated the Continuation War against the Soviets in 1941, aiming to recover its losses from the Winter War. Initially triumphant, Finnish troops finally encountered intense Soviet counterattacks, leading to an armistice in September 1944 that mandated the acknowledgement of the 1940 Moscow Peace Treaty and the withdrawal of German forces from its territory. Signed in Paris in February 1947, the peace treaty reaffirmed the armistice's conditions and granted Finland the right to maintain a limited military force (Nenye et al. 2016).

Finland encountered intricate difficulties during its post-war stabilisation and reintegration efforts. Under President Juho Kusti Paasikivi, Finland shifted its foreign policy to enhance relations with the Soviet Union, culminating in the 1948 Agreement of Friendship, Cooperation, and Mutual Assistance, ensuring mutual defence and Finnish neutrality during the Cold War. While this agreement heavily restricted Finland's flexibility, the nation retained a notable level of sovereignty compared to Warsaw Pact nations, enabling the Soviet Union to guarantee that Finland stayed in a neutral "grey zone" (Kansikas 2017, 83-85). Through this strategy, Finland developed a foreign policy line known as the Paasikivi-Kekkonen line, based on the assumption that Soviet security interests were paramount. However, occupation and satellisation are not necessary to achieve these goals. Through friendly relations and cooperation, Finland sought to reassure the Soviet Union that no hostile actions would take place on its territory while simultaneously preserving its internal autonomy in foreign policy decisions (Kuusisto 1959, 37). A key figure in the continuation of this policy was President Urho Kekkonen, who upheld steady relations with the Soviet Union even during

sporadic tensions and crises. The first crisis in 1958 arose after parliamentary elections, when the new coalition government led by Social Democratic Prime Minister Karl August Fagerholm included members with anti-Soviet sentiments, which caused diplomatic tensions with the Soviet Union. This crisis was overcome when Finland reconstructed its government, thus restoring stable relations with the Soviet Union. The 1961 note crisis resulted from heightened great power tensions owing to the Berlin Wall and Germany's involvement in NATO activities in the Baltic Sea. At that time, the Soviet Union requested consultations under the 1948 Agreement, which included a provision for mutual defence. President Kekkonen successfully negotiated with the Soviet Union and persuaded Khrushchev to withdraw consultation requests, allowing for the improvement of relations between the two countries (Singleton 1981, 281-282).

In contrast to Sweden, Finland did not receive aid from the Marshall Plan. It was not part of the OEEC, which aligned with Finland's commitment under the previously mentioned agreement with the Soviet Union. It was not until 1969 that Finland became a member of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD); concurrently, it became an associate member of the European Free Trade Association (EFTA). It joined EFTA as a full member in 1986, initiating a gradual process of economic integration with the West. However, owing to political implications, membership in the European Economic Community (EEC) remained unacceptable to the Soviet Union. That led Finland, like Sweden, to remain outside this form of regional economic integration during the Cold War (Tarschys 1971, 70-71).

After the disintegration of the Soviet Union in 1991, Finland seized the opportunity to lift the limitations set by the 1948 agreement, paving the way for adjustments in its foreign-policy approach, particularly with a greater focus on Western identity. Finland's entry into the EU in 1995 represented economic advancement and incorporated the nation into the Union's common foreign and security policy. Subsequently, cooperation under the EU framework grew to encompass a common security and defence policy, which became even more important with the implementation of the Lisbon Treaty in 2009, instituting a mutual defence commitment among EU states in instances of military aggression. Finland maintained its neutrality, believing that it was key to the stability and security of Northern Europe, aiming to avoid damaging its relationship with Russia or escalating tensions.

Finland joined the Partnership for Peace (PfP) in 1994 to enhance its defence capabilities. Through this initiative, Finland established military collaboration with NATO by engaging in military drills, peacekeeping operations, and security efforts without being a formal member of the Alliance. Simultaneously, Finland utilised its territorial defence system to protect its

national interests and actively participated in international and regional defence cooperation (Roiko-Jokela, Roiko-Jokela and Mangeloja 2024).

***Denmark in International Security:
Balancing NATO Membership with the EU Opt-Out Policy***

Immediately after the end of the Second World War, Denmark, under the leadership of Prime Ministers Knud Kristensen and Hans Hedtoft, sought to establish a policy based on cooperation with the United Nations and building ties with both Eastern and Western blocs. Peterson (1987) observed that this policy, based on international solidarity, slowly took on the characteristics of Denmark's previous neutrality policy. Although Western powers and Nordic neighbours were considered natural allies, Denmark sought to avoid joining any military bloc, opting instead for a policy of reconciliation, which included a trade agreement with the Soviet Union in 1946. However, because of the communist coup in Czechoslovakia in 1948, Denmark became more aware of the threat of Soviet expansion, prompting changes to its foreign and security policies. Denmark, like other Nordic countries, was attracted to Sweden's idea of regional cooperation and armed neutrality in 1948, concluding that such an alliance would be insufficient to confront Soviet threats. The decision to become a founding member of NATO in 1949, among other factors, was shaped by Nazi Germany's experience of Denmark's occupation in 1940, when it became clear that neutrality was not sufficient to provide adequate protection (Bjørl 1968). By accepting the US proposal in 1950 for integrated military forces within NATO, Denmark laid the foundation for its security policy, supporting an initiative that, despite involving the sensitive issue of rearming West Germany, allowed the NATO defence line to move eastward, thus increasing its security (Petersen 1987, 16).

Following its accession to NATO, Denmark has adopted a cautious stance regarding its involvement in the Alliance. During the 1980s, amid escalating Cold War tensions, NATO and its member states encountered internal discord, particularly regarding military strategies and responses to the rising Soviet threat. From 1982 to 1988, the centre-left opposition coalition in Denmark directed its policy towards NATO through parliamentary resolutions that forced the government to adopt a more critical stance, often adding "footnotes" to NATO's official statements. This practice allowed the government to maintain power but simultaneously led to internal disagreements and distanced Denmark from the key directions of the Alliance (Petersen 2011). Denmark's geographic position and its control over Greenland continued to provide it with a significant role in US interests in the region, which, despite tensions within the Alliance, allowed Denmark to

maintain a relatively low level of military spending within NATO while also taking positions that often differed from those of its allies. After the Cold War, Denmark shifted its focus, becoming more engaged in international crisis operations.

As noted in its Defence Agreement adopted in 2004, the terrorist attack on the World Trade Centre prompted Denmark to recognise that the shift in the threat landscape from conventional warfare to new asymmetric threats has become the primary security challenge. Accordingly, the priority is to ensure its capability to address these threats wherever they appear, whether within or beyond its borders, through participation in international operations and a strengthened national defence system. To achieve this, Denmark will continue contributing to NATO, including its participation in the NATO Response Force, and ensure that its military forces are well-equipped and prepared for international operations (Ministry of Defence Denmark 2004). Soon, as Rasmussen (2013) noted, Denmark became a more dedicated and active partner within NATO, which, despite its limited resources, reinforced its growing self-image as a strong NATO member.

Although Denmark's 2004 Defence Agreement emphasised addressing new asymmetric threats through NATO involvement and strengthening its national defence, it also mentioned that the country would be ready to engage in European defence initiatives if Denmark's opt-out from the EU defence policy were lifted. This made it clear that Denmark's security policy was influenced by its views on EU defence cooperation. The way Denmark appeared to cooperate with the EU on defence had historical roots. In the early 1970s, Denmark joined the European Community, recognising the economic and political benefits of membership. However, about 20 years later, most Danish voters rejected the ratification of the EU Maastricht Treaty in a referendum, causing a political crisis in the country. Denmark reached a compromise through the Edinburgh Agreement to resolve the crisis, which allowed it to opt out of the defence cooperation within the EU. Even though the EU's cooperation in this issue was still in its early stages, many in Denmark were concerned that the future development of the EU's military structures could undermine the country's control over its military and position within NATO (Pedersen 2006, 38-39).

As a result, the defence opt-out allowed Denmark to avoid participation in decisions and actions that imposed legal obligations, such as military or defence activities. This did not imply Denmark's exclusion from defence-related political activities, including statements or conclusions. While Denmark could participate in discussions about EU defence, it could only do so if those discussions did not lead to specific defence actions with direct implications for the country. Therefore, the opt-out policy was strictly applied

to legally binding actions, allowing Denmark to remain involved in broader political discourse (Butler 2020). With the Lisbon Treaty, defence integration within the EU continues to develop. Denmark's defence opt-out prevented it from participating in EU military operations, defence policy planning, and CSDP initiatives such as the European Defence Agency (EDA) and Permanent Structured Cooperation (PESCO). However, it could be actively involved in civilian missions and other initiatives not related to defence. Larsen (2014) examines how Denmark's foreign policy identity evolved within the context of EU integration and institutional changes, highlighting that, while Denmark formally maintained the ability to act outside EU structures after the Lisbon Treaty, it adjusted its approach to align with the new decision-making rules introduced by the Treaty. Denmark was included in the European Defence Fund (EDF), which was established to provide financial resources for developing advanced defence technologies and innovations that can improve European defence capabilities. As noted by Genschel, Jachtenfuchs and Migliorati (2023), Denmark gained access to the EDF through "legal engineering", particularly by adopting a legal framework that permitted participation based on the competitive provisions of the European defence industry. Wivel (2018) also highlights Denmark's complex and contradictory relationship with the Union, reflected in the fact that pragmatism and selective European integration coexist with deep scepticism towards further political and military integration.

The Nordic Response to Russia's Aggressive Policy: From the Annexation of Crimea to the Invasion of Ukraine

Sweden's Strategic Move towards NATO Membership and Its Long-Term Security Implications

Although Sweden's choice to join NATO came after the Russian invasion of Ukraine, this was not unexpected. A decade earlier, Russia's 2013 military drills that simulated attacks on Sweden exposed serious deficiencies in its defence system personnel, equipment, and finances. These weaknesses prevented Sweden from activating its Quick Reaction Alert (QRA), sparking public and political debate about the need for military modernisation and defence reform (Gotkowska 2013). A year later, Russia's annexation of Crimea prompted the Swedish government's decision to improve military preparedness, prompting changes in political rhetoric and strategic choices (Wieslander 2021). In this context, at the September 2014 NATO summit in Wales, Sweden was granted Enhanced Opportunity Partner (EOP) status, facilitating improved dialogue and cooperation. As an EOP partner, Sweden

gained access to the NATO military exercises and opportunities to align its military capabilities with its standards. The incident that occurred the next month, involving a suspected Russian submarine in the Stockholm archipelago, further emphasised the need to improve Sweden's military capabilities.

The period of transformation in Sweden's defence strategy continued through deeper cooperation with NATO and regional partners and enhanced military capabilities in response to escalating security threats. In 2016, Sweden signed a Host Nation Support Agreement with NATO, allowing NATO forces to receive logistical and military assistance in Swedish territory. The following year, the country reinstated mandatory military service, with the Home Guard becoming a key element of crisis preparedness. By establishing military infrastructure at strategic locations, such as the island of Gotland, Sweden improved its capacity for rapid mobilisation and response to a crisis (Edström and Gyllensporre 2023, 274). Despite this development, Defence Minister Peter Hultqvist stated in 2021 that Sweden would not join NATO and that existing bilateral agreements and partnerships are crucial to maintaining national security. Sweden continued its active engagement in the CSDP within the European Union. Even previously sceptical about the institutional development of EU defence, Sweden, influenced by new political circumstances, revised its stance and focused on increasing its influence in shaping European defence policies. Consequently, it has emerged as a key stakeholder in the EU's decision-making process, seeking to influence the development of its defence policy (Håkansson 2021).

As pointed out in a document adopted by the Government Office of Sweden (2022), after Russia invaded Ukraine, it became apparent that the country's security framework was insufficient to protect it from direct military attack. These circumstances led to NATO membership being viewed as the only way to obtain essential security guarantees and lasting stability. Simultaneously, a significant change in public opinion occurred. Initially, 40 per cent of the population opposed NATO membership; following the decision to apply for membership, 32 per cent of those opposed changed their stance, supporting Sweden's accession to the Alliance (Mitchell et al. 2024). Despite broad political support for joining NATO, there was domestic criticism regarding how the decision was handled. Critics have argued that the process was too rapid and lacks sufficient consultation with the public. This decision was made too hastily under external pressure, mainly because of the looming Russian threat. As Berg and Fredriksson (2024) observed, during the public debate that followed the decision, the war in Ukraine became the dominant theme, with media outlets, including public broadcasters, mainly supporting NATO membership. At the same time, voices opposing NATO membership were marginalised or ignored. As the authors

further noted, this trend reflects how political discourse was shaped by strategic goals and security needs, which became the dominant framework for understanding Sweden's foreign policy.

During the accession process, threats and demands from Ankara regarding Kurdish organisations raised the issue of Sweden's political flexibility, as well as its relations with key security partners. Although some Turkish demands have been met, such as reforms related to anti-terror legislation and arms exports, Sweden chose not to comply with everything, such as the demand for the extradition of a journalist who sought asylum. Sweden has chosen to preserve its internal political independence and not ultimately yield to outside requests, particularly concerning essential human rights and freedom of the press. After complex negotiations with Turkey, the trilateral memorandum signed in June 2022 at the NATO summit in Madrid removed barriers for Sweden and Finland to join the Alliance (NATO 2022).

Sweden's inclusion enhanced the cooperation and combat prowess of its military, supporting the Alliance's overall security. Sweden, recognised as one of Europe's most technologically sophisticated and militarily prepared nations, possesses the JAS 39 Gripen fighter jet, renowned for its adaptability, nimbleness, and economical nature, capable of executing a variety of tasks from combat to surveillance. Furthermore, the Stridsvagn 122, Sweden's variant of the Leopard 2 tank, features sophisticated protection and fire control systems that play an essential role in its ground forces by ensuring precision and crew safety. Sweden also utilises the Robot 70 guided missile system for the precise targeting of ground-based threats, including armoured units. The Swedish Navy plays a vital role in defending the Baltic Sea, with its advanced Gotland-class submarines, some of the quietest in the world, equipped with missile systems designed to tackle both underwater and air threats. Swedish companies Saab and BAE Bofors have produced key systems, including combat aircraft, submarines, artillery, and air defence systems, which support Sweden's defence needs and maintain its competitiveness in the global arms market (Michnik 2024). As Nordlund (2021) noted, the development of a robust defence industry resulted from the fact that historically neutral Sweden has focused on self-sufficiency in producing military equipment (Nordlund 2021).

Sweden's geopolitical position also makes this country a very important factor in the stability of Northern Europe. Sweden borders the Baltic Sea and is located near key areas such as the Baltic states, Russia, and the Arctic. This position gives Sweden control over a strategic maritime route between Scandinavia and the central part of Europe, which is crucial for the freedom of navigation and security of maritime routes. In addition, land borders with Finland and Norway provided NATO with a key point for coordination and

logistics in the Nordic-Baltic Region. This position allows NATO to access regions with high security challenges and the efficient mobilisation of forces for quick response to threats from the East. Its position between Poland and Russia gives the Alliance a significant advantage in reducing the vulnerability of the Baltic states, as it controls the possibility of alternative maritime routes that can bypass potential land blockades or attacks (Dorman 2024). Sweden and Finland became partners in NATO's military initiatives, Baltic Air Policing (BAP) and Enhanced Forward Presence (EFP). Sweden actively protects the Baltic airspace through Baltic Air Policing. Finland received approval from NATO defence ministers in June 2024 to establish a Land Force (FLF) on its territory as part of the Enhanced Forward Presence. Sweden, as a framework country, has played a leading role in organising and coordinating NATO's forward ground forces in Finland. Both Sweden and Finland, as partner countries, have participated in military exercises such as Trident Juncture 2018 and Cold Response since 2006, which tested NATO's ability to operate in the extreme climatic conditions of the Arctic. They focused on enhancing coordination between member and partner states and developing tactics and procedures to safeguard strategic routes and resources in this region. In 2024, Sweden, Finland, and Norway hosted the Nordic Response to replace the Cold Response. These exercises aim to strengthen military capacity and operational coordination among Nordic countries. With their strong military capabilities and experience in extreme weather conditions, Sweden and Finland can significantly contribute to NATO's ability to respond effectively in the region (Bryant 2024).

Finland's Strategic Shift towards NATO: Fortifying National Security and Regional Resilience

Although Finland had been militarily neutral for decades, the gradually rising tensions in the region, especially after the Russian annexation of Crimea in 2014, forced it to revise its security strategy and turn towards NATO. Finland, along with Sweden, became a member of the Enhanced Opportunities Partners (EOP) within NATO in 2014, enabling it to participate in military exercises and harmonise military capabilities with the Alliance's standards. Two years later, in 2016, the Finnish government commissioned a study analysing the potential consequences of joining NATO to assess its impact on its foreign policy framework and national security. Although it did not recommend joining NATO, the document pointed out Finland's increased sensitivity and vulnerability due to changes in the geopolitical environment, with a particular emphasis on Russia's aggressive policy towards Ukraine. Additionally, aspects of cooperation with Sweden and the possibilities for

strengthening defence capabilities through NATO partnership were analysed, along with the option for a “fast track” to integration into the Alliance. This study was the basis of Finland’s defence policy, which focused on enhancing bilateral and regional partnerships as a key component of the country’s strategic response to new security challenges (Bergquist et al. 2016). The European Union remains the primary framework for Finland’s security and defence policies. Finland advocated advancing defence collaboration within the EU to enhance the preparedness of the Union and its member states for future security demands and bolster their crisis resilience. Through PESCO, Finland has strengthened its European security position by actively participating in regional security issues. Finland also continued its cooperation with NATO through the PfP programme, trying to enhance the interoperability of its troops and participate in more comprehensive regional security initiatives (Kaczmarek 2024).

As noted by Nyberg (2022), unlike Sweden, which treated neutrality as an important element of its national identity and international prestige, Finland viewed its neutrality as a necessity, a condition for survival, believing that formal membership in the Alliance could seriously jeopardise its relations with Russia, which it sought to avoid at all costs. However, as the Finnish Government’s report on NATO accession states, changes in the European security situation caused by the Russian invasion of Ukraine created an unfavourable dynamic for Finland’s national security. Under these conditions, NATO membership has become imperative, which aims to strengthen national security through collective defence, enable Finnish participation in shaping Alliance policies, and contribute to stability in the Baltic Sea and Northern Europe (Finnish Government 2022).

This sudden turnaround was further supported by a rapid increase in public support for NATO membership, which rose from 20-30 per cent to 53 per cent in February 2022. By May, it reached as high as 76 per cent, while the number of opponents decreased to less than 15 per cent. Forsberg (2024) explained this phenomenon as a result of recognising the security advantages that membership brings and a sense of urgency prompted by the Russian invasion, while collective memories of the Winter War and fears of renewed attacks on Finland provided an emotional impetus for changing opinions. Meanwhile, political parties that had previously opposed NATO accession reevaluated their positions and, through their elites, adopted a realistic security strategy, reinforced by political nationalism, to align their stances with public opinion and justify their turnaround (Immonen 2024). This shift in Finnish foreign policy was marked by quick and intense negotiations among key political actors, including the president, government, parliament, and political parties, demonstrating the country’s ability to coordinate and make

effective decisions in a crisis, which was a key feature of Finland's response to a sudden change in the security environment (Koskimaa and Raunio 2024). Although opponents of the accelerated process during the parliamentary debate suggested a referendum, a broad consensus was ultimately reached, allowing the decision to join NATO to pass through parliament (Arter 2022, 183-184). Before formal membership in April 2023, Finland was mostly aligned with NATO standards through the Partnership for Peace. However, membership in the Alliance enables better coordination of military operations, intelligence sharing, and access to joint military resources. As Iso-Markku and colleagues (2023) state, NATO membership brings significant changes in the social, political, and military context of Finland, which is gradually aligning with the Alliance's strategies.

Finland is known for its doctrine of total defence. It is based on rapidly mobilising all available resources, including reservists, to protect Finland's territory, particularly along the 1,300-kilometre-long border with Russia. Finland also has capabilities that enable it to defend itself efficiently, including JAS 39 Gripen fighter jets, Leopard 2A6 tanks, Pasi and Sisu armoured vehicles, and advanced Robot 70 missile systems. Within NATO, the Finnish army's modernisation process continues, aiming to harmonise it with modern standards (Michnik 2024).

Finland has a critical geopolitical role in Northern Europe, sharing an extensive border with Russia, which now serves as NATO's primary defence line in that area. Proximity to strategic locations, such as St Petersburg and the Kola Peninsula, which hosts the Russian Northern Fleet and strategic nuclear forces of great significance to Russia's national security, further increases its importance. Additionally, Finland protects northern Sweden and the coasts of northern Norway, contributing to the control of North Atlantic maritime routes and allowing NATO greater depth in the defence of the Baltic states (Pesu 2023).

Denmark's End of the EU Defence Opt-Out: Reinforcing Europe's Collective Security

As stated by Wivel (2013), following the conclusion of the Cold War, Denmark progressively aimed to promote liberal values such as democracy and human rights by actively engaging in international military operations. This method emphasises the protection of a liberal international framework rather than focusing solely on specific national security issues. The choice to remove the opt-out option in the EU defence policy can be viewed as a furtherance of this policy, which seeks to uphold these values by enhancing defence collaboration throughout Europe. Consequently, following Russia's

invasion of Ukraine, the Danish government established a National Compromise on Security Policy on March 6, 2022, and achieved a broader political agreement. The governing Social Democrats and opposition parties Venstre, SF (Socialistisk Folkeparti), the Radical Left Party (Radikale Venstre), and the Conservative People's Party (Konservative Folkeparti) established this accord, highlighting the significant threat to European security resulting from the intensification of the conflict in Ukraine. The parties to the agreement pledged to implement specific measures to enhance Denmark's defence capabilities and adapt its foreign policy approach to emerging geopolitical challenges. Important aspects consist of raising the defence budget to 2 per cent of GDP, aligning Denmark's policies with NATO requirements, diminishing reliance on Russian energy to enhance energy security and lower strategic risk, and eliminating the opt-out provision for defence within the EU. Concerning this matter, a referendum was set for June 1, 2022, enabling the citizens of Denmark to voice their views on the abolition of this exception (Frederiksen 2022).

The campaign leading up to the referendum on June 1, 2022, emphasised unity with Europe, showcasing the dangers of Russian aggression towards Ukraine. Even though opposition parties, like the Danish People's Party (Dansk Folkeparti) and New Right (Nye Borgerlige), cautioned about the risk of losing authority over their military policy and a diminishment of sovereignty, the outcomes of the referendum demonstrated robust public backing for the abrogation of this exception. With 66.87 per cent voting for and 33.1 per cent against, this result, while anticipated, signified a political consolidation and a distinct mandate for alterations in Denmark's defence cooperation within the EU. Although, as Klinge (2024) argues, Denmark is considered a country belonging to the outer circles of EU integration, key factors such as the Russian invasion of Ukraine and stronger cooperation within NATO can explain its shift towards greater EU integration. Butler (2020) highlighted that Denmark's defence opt-out represented a contradiction in policy. As a small member state, Denmark sought to increase its influence on international security and defence issues, but this self-imposed restriction actually limited its influence.

After the referendum, based on the National Compromise from 2022, Denmark adopted a new Defence Agreement in June 2023, reached through broad political consensus, including both governing and opposition parties. It is founded on three key strategic principles: enhancing global security through collaboration with NATO, the EU, and global allies; investing in national defence for sustained stability and prosperity; and updating the Danish military for improved readiness against contemporary security challenges. Improving these aspects should position Denmark as a key player

in responding to global security challenges, particularly in light of growing competition in the polar region. Additionally, Denmark commits to continuing significant military support for Ukraine, as one of the largest contributors compared to its size, per commitments agreed upon through the Ukrainian Fund established in June 2023. The agreement recognises that abolishing the opt-out exception in the defence sector has enabled the country to become an equal partner in the EU (Ministry of Defence Denmark 2023a).

Removing the defence opt-out allows Denmark to participate actively in all EU CSDP initiatives. It has engaged in two PESCO projects to enhance military capabilities in military mobility and cybersecurity. The country has also become a member of the EDA, coordinated initiatives and facilitated stronger cooperation among EU member states regarding defence technologies and equipment. The EDA has cooperation agreements with non-EU countries and NATO, with which it has signed three joint declarations since 2016. Practically, it enables Denmark to actively contribute to EU military missions and operations, and it has already participated in EU missions in Bosnia and Herzegovina (ALTHEA) and Ukraine (EUMAM). Denmark also contributes to the European Peace Facility (EPF), which provides military and defence assistance to EU partners, including Ukraine (Ministry of Defence Denmark 2023b).

Denmark's decision was also impacted by the adoption of the EU Strategic Compass in March 2022, which defines a new framework for developing European security and defence. This document, among others, emphasises strengthening EU cooperation with key partners such as the US, UN, and NATO, as well as establishing the EU Rapid Deployment Capacity, which will enable the Union to respond quickly to immediate threats and crises beyond its borders when NATO or other organisations cannot act promptly. Thus, Denmark recognised that removing the opt-out option could change its marginalised position in the CSDP without compromising its status or relationship with NATO.

Final Reflections

The changes in the defence policies of Nordic countries, particularly Sweden and Finland's decisions to join NATO and Denmark's withdrawal from the opt-out arrangement within the EU's CSDP, represent key developments that shape contemporary European security architecture. Different theoretical lenses can be used to view the motives for these changes. However, they all point to more profound strategic changes in response to a challenging security environment. A neorealist approach, emphasising external threats and the balance of power, explains why Sweden and Finland,

once neutral countries, decided to join NATO and why Denmark abandoned its opt-out arrangement within the EU's CSDP framework. The Russian invasion of Ukraine and the broader geopolitical context, in which it has become a serious threat to security in Northern Europe, prompted these Nordic countries to redefine their security policies. Their decisions became a response to the direct threat from Russia and the broader trend of regional power balance struggles. In this context, defence integration represents a way to strengthen the position of these countries and reduce potential threats from aggressors, which is a typical response within the neorealist approach to international relations. Constructivism provides an additional dimension for understanding these changes, pointing to the role of norms and identity in shaping the policies of these countries. Therefore, the decisions on membership in NATO and the CSDP were not only a practical response to security threats but also part of the process in which the Nordic countries, redefining their identity, showed that they wanted to protect liberal values and, by joining the Euro-Atlantic framework, contribute to a collective security response to Russian threats. Additionally, the analysis of security policy trends in these three countries points to a broader phenomenon of militarisation of the Baltic Sea and the Arctic, as well as NATO's role in expanding its missions and responsibilities. Crisis management theory can explain decision-making in Sweden, Finland, and Denmark as a response to situations requiring urgent and coordinated reactions. The Russian invasion of Ukraine forced these countries to adjust their strategic plans and respond quickly to crisis challenges.

Using the comparative method, we gained insight into how specific historical and contemporary national contexts shaped the defence policy decisions of these countries. While Finland and Sweden applied for membership, Finland was the first to respond to the Russian invasion of Ukraine, recognising it as a direct threat. Sweden, initially more reserved about NATO membership, soon followed Finland. On the other hand, Denmark decided to withdraw from the opt-out and join the EU CSDP. Although the reasons for their specific defence policy approaches differed, all three countries chose to deepen their integration into Euro-Atlantic security structures in response to the same threat.

On a broader global level, these changes represent a reaction to the altered geopolitical reality and also reflect broader trends of militarisation and military integration in the global environment. However, while these countries adjust their policies and military capabilities, they risk exacerbating tensions with Russia. As Lokker and Hautala (2023) noted, although Russia has not yet taken concrete military action in response to Sweden's and Finland's accession to NATO, there is a possibility that, as soon as it

consolidates its forces, it will take retaliatory measures, which could include the formation of new military troops in Northwestern Russia, as well as an increase in tensions in the region. It is anticipated that Russia would continue to employ hybrid threats, such as attacks on infrastructure targets and disinformation campaigns, given its limited conventional capabilities. Additionally, in the context of the militarisation of the region, Russia is likely to increase the significance of nuclear weapons in its strategy, as already seen through the increase in the number of nuclear-capable bombers on the Kola Peninsula, as well as tests and military exercises with nuclear components. It is necessary for NATO and its members to further adjust their capacities and military infrastructure in the region to ensure stability and prevent tensions from escalating into conflict.

ACKNOWLEDGEMENT: The paper presents findings of a study developed as a part of the research project „Serbia and challenges in international relations in 2026”, financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, and conducted by Institute of International Politics and Economics, Belgrade, during the year 2026.

ОДГОВОР НОРДИЈСКИХ ЗЕМАЉА НА РАТ У УКРАЈИНИ

Ана Јовић-Лазич¹

АПСТРАКТ

Ова студија испитује начин на који руска инвазија на Украјину утиче на безбедносне стратегије нордијских земаља. У светлу ове повећане претње, Шведска, Финска и Данска извршиле су поновну процену својих одбрамбених стратегија. Финска и Шведска, иако дугогодишње присталице неутралности и несврстаности, придружиле су се НАТО-у; Данска се у потпуности интегрисала у одбрамбену сарадњу Европске уније. За испитивање промена у политикама ових земаља, коришћена је компаративна метода. Теоријски оквири, као што су неореализам, конструктивизам и теорија управљања кризама, користе се за испитивање разлога који стоје иза њихових избора. Неореализам објашњава како су ставови о руској претњи утицали на приступе војној интеграцији, док конструктивизам истражује утицај идентитета и норми на одређивање спољне политике. Теорија управљања кризама објашњава како су нордијске земље прилагодиле своје безбедносне политике како би одговориле на међународне безбедносне изазове. Кроз квалитативну анализу докумената и анализу дискурса, истражена је мотивација која утиче на ове одлуке. Резултати указују да је перципирана претња од Русије првенствено довела до промене у одбрамбеним политикама нордијских земаља, што ће имати дугорочне последице не само по њих, већ и за будућу улогу НАТО-а и ЕУ у Северној Европи. На тај начин, студија доприноси разумевању како су ове државе обликовале будућу колективну безбедност у Европи.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

нордијске земље; безбедносне стратегије; чланство у НАТО-у; безбедносне иницијативе ЕУ; Финска; Шведска; Данска; руска агресија; рат у Украјини; колективна безбедност; геополитичке промене; војна сарадња; неореализам; конструктивизам; теорија управљања кризама.

Цитирајте овај чланак као: Jović-Lazić, Ana. 2026. "The Nordic Response to the Ukraine War". *The Review of International Affairs* LXXVII (1196): 69–121. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2026.77.1196.2

¹ Виши научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, Србија. Е-пошта: anajovic@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0002-4155-2042>

Уводне напомене

Специфичне карактеристике нордијских земаља у вези са њиховом одбрамбеном политиком, као и њихов став према НАТО-у и Европској унији, биле су предмет бројних студија (Forsberg i Vaahtoranta 2001; Czarny 2018; Lassinantti 2001; Agrell 1998; Ydén, Berndtsson and Petersson 2019; Bjereld 1995; Brommesson 2010; Singleton 1981; Kansikas 2017; Kuusisto 1959; Vjøl 1968; Pedersen 2006). Промене које је донела украјинска криза 2014. године, као и каснији рат у Донбасу, такође су биле предмет разних студија које су испитивале њихов утицај на безбедносне политике нордијских земаља и њихову растућу улогу унутар европских и глобалних безбедносних оквира. Витер (Wither 2020) анализира како је агресивна политика Русије подстакла нордијске земље (Финску, Шведску и Норвешку) да поново уведу или прилагоде стратегије тоталне одбране као одговор на савремене претње, уз фокус на националну отпорност, територијалну одбрану и улогу међународних савеза. Висландер (Wieslander 2021) је испитао прилагођавање шведске безбедносне политике након ових догађаја, при чему је нагласио утицај и спољних и унутрашњих фактора на стратегију Шведске.

Руска инвазија на Украјину из фебруара 2022. године, драстично је променила динамику глобалне безбедности, што је покренуло опсежне студије о одговорима земаља, посебно у погледу спољне политике, безбедносних стратегија и поновних процена политика неутралности у нордијским земљама. Алберк и Шрир (Alberque and Schreer 2022) истражују начин на који би потенцијално чланство Финске и Шведске у НАТО-у, као одговор на руску инвазију на Украјину, означило крај њихове политике „оружане неутралности“ и довело до значајних промена у европској безбедности, чиме би се оснажио одбрамбени и одвраћајући став НАТО-а према Русији, посебно у области Балтичког мора, на Арктику и далеком северу. Форсберг (Forsberg 2024) је изнео аргумент да је чланство у НАТО-у логичан корак за Финску и Шведску, имајући у виду њихово чланство у Европској унији и постојећу сарадњу са Алијансом. Он истиче да је примарна мотивација за напуштање неутралности била већа стратешка стабилност. Истовремено, емоционалне реакције на руску агресију биле су од кључног значаја у обликовању подршке јавности за ову промену. Артер (Arter 2023) анализира начин на који је руска инвазија приморала Финску да напусти своју политику неутралности и поднесе захтев за чланство у НАТО-у, те напомиње да је страх од обнављања сукоба са Русијом, уз подсећање на Зимски рат, довео до консензуса да је чланство у НАТО-у означило крај „финландизације“. Бромесон, Екенгрен и Михалски (Brommesson,

Ekengren i Michalski 2023) испитали су начин на који је руска инвазија довела до тога да спољна политика и безбедносне стратегије нордијских земаља постану сличније. Они се баве питањем како повећане претње и мањи простор за маневрисање утичу на спољнополитичке стратегије ових земаља. Миљорати (Migliorati 2024) примењује теорије организоване хипокризије и постфункционализма, како би анализирао одговоре нордијских земаља (Норвешке, Шведске, Финске и Данске) на руску инвазију, истражујући промене у њиховим одбрамбеним политикама. Клинге (Klinge 2024) истражује противљење Данске одбрамбеном уређењу ЕУ и референдуму за његово укидање, дајући нам кључне увиде у промену досадашње политике Данске.

За разлику од претходних студија, овај рад користи упоредни приступ и теоријске оквири неореализма, конструктивизма и теорије управљања кризама у циљу анализе фактора који су мотивисали историјски неутралне земље какве су Шведска и Финска да се придруже НАТО-у, као и разлоге зашто је Данска, након више од тридесет година, одлучила да се укључи у одбрамбену сарадњу унутар ЕУ. Кроз анализу утицаја историјских традиција, политичких ставова и геополитичких изазова, ова студија истражује начин на који су ови фактори обликовали безбедносне политике ових земаља. Такође, студија покушава да утврди како се промене у одбрамбеним политикама ових земаља уклапају у шире европске и глобалне безбедносне трендове, као и да процени дугорочне геополитичке импликације безбедносних капацитета НАТО-а и одбрамбене сарадње унутар ЕУ.

Формулисано је неколико кључних претпоставки у складу са постављеним циљевима и анализама из претходних истраживања. Пре свега, одлуке Финске и Шведске да се придруже НАТО-у, као и одлука Данске да укине своје изузеће из Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ (ЗБОП), директно су мотивисане руском инвазијом на Украјину. Друго, очекује се да ће чланство Шведске и Финске појачати војну моћ и стратешке капацитете Алијансе у Северној Европи. Пуно учешће Данске у ЗБОП-у оснажило је колективну одбрану Европе. Треће, европски одбрамбени капацитети биће боље интегрисани због повећане међусобне зависности између НАТО-а и ЕУ, што ће се вероватно и догодити услед наведених промена.

Имајући у виду сложеност стратешких промена у безбедносним политикама нордијских земаља, ниједна теорија није довољно свеобухватна да у целости објасни ову динамику. Зато ова студија користи интегрисани приступ који комбинује неореализам, конструктивизам и теорију управљања кризама, при чему сваки од ових теоријских оквира доприноси дубљем разумевању наведених промена. Према Волцу,

неореализам истиче да анархија у међународном систему обликује понашање држава, при чему државе делују као рационални актери чији је примарни циљ опстанак. У овом контексту, државе примењују стратегије равнотеже снага и придруживања како би осигурале безбедност (Waltz 1979, 25; 45-47). Волт се надограђује на овај оквир увођењем теорије равнотеже претњи, која сугерише да се савези формирају не само на основу моћи других држава, већ и на основу перцепције претње, која обухвата факторе као што су географска близина и агресивне намере (Walt 1987, 21-26). Овакав приступ помаже у објашњењу одлука нордијских земаља да се придруже НАТО-у (у случајевима Шведске и Финске) или да оснаже своју посвећеност одбрамбеној сарадњи ЕУ (Данска). Промене у глобалним оквирима, попут напада Русије на Украјину, успоставиле су нови безбедносни контекст, што је подстакло ове нације да признају значај колективне безбедности као кључног фактора њихове одбране у анархичном систему. Конструктивизам наглашава значај унутрашњих и концептуалних елемената у утицају на спољну политику држава, тврдећи да државне акције обликују не само материјални фактори (као што су војна или економска моће) већ и норме, идентитет и идеје које су утемељене у историјским контекстима и друштвеним вредностима (Wendt 1999). Конструктивисти тврде да је међународни систем друштвена конструкција са идентитетима и нормативним вредностима које у знатној мери утичу на међународне односе. Овај приступ може да објасни разлоге због којих су Шведска и Финска, као традиционално неутралне и несврстане земље, редефинисале своје идентитете и међународне обавезе. Ово такође може да појасни зашто се јавно мњење у Данској, које се историјски противило повећаној војној интеграцији унутар ЕУ, такође променило. Теорија управљања кризама такође може да објасни како ове државе реагују на кризе, јер се фокусира на значај брзог и ефикасног одговора под притиском ('t Hart i Sundelius 2013; Hoshiro 2022). Кључни концепт ове теорије, стратешка рекалибрација, односи се на прилагођавање стратегија у светлу нових претњи, што омогућава државама да се прилагоде променљивим околностима (Boin et al. 2005). Анализирајући сложеност доношења одлука, ова теорија истражује начин на који лидери процењују опције, балансирају ризике и примењују одговарајуће стратегије у кризама (Beach 2021). Овај оквир нам помаже у објашњењу како су нордијске земље одговориле на руску инвазију, показујући како су владе Финске, Шведске и Данске прилагодили своје политике као реакцију на акције Русије.

Када је реч о методолошким приступима, компаративна метода се користи за идентификацију заједничких фактора и специфичности које

обликују безбедносне политике Шведске, Финске и Данске, као и за разумевање индивидуалних разлика у њиховим одговорима на исте безбедносне изазове. Кроз поређење, ова студија истражује начин на који су различити историјски, политички и географски фактори обликовали безбедносне одговоре ових нордијских земаља. Истовремено, ова метода нам омогућава да сместимо безбедносне политике ових земаља у шири контекст европске безбедности, што нам пружа увид и у начин на који њихови одговори утичу на ширу геополитичку и безбедносну динамику континента. Поред релевантне академске литературе, за истраживање званичних докумената нордијских земаља и докумената ЕУ и НАТО-а коришћена је и метода анализе садржаја, која омогућава препознавање битних елемената који су утицали на безбедносне стратегије Шведске, Финске и Данске у светлу околности у Украјини и њихових интеракција са НАТО-ом и ЕУ. Поврх тога, дискурзивна анализа се користи у циљу усмерења на изјаве званичника, извештавање медија и политички дијалог у вези са безбедносним политикама ових земаља и њиховим одговорима на сукоб у Украјини. Овај приступ помаже у разумевању начина на који су се јавне дискусије о безбедности и претњама развијале због рата у Украјини и како су те дискусије утицале на одлуке које се тичу спољне и одбрамбене политике.

У светлу циљева и претпоставки овог истраживања, студија врши упоредну анализу безбедносних стратегија Шведске, Финске и Данске, док истражује историјске, политичке и безбедносне елементе који су на њих утицали и успоставља основу за разумевање насталих трансформација. Следствено томе, биће испитане промене које су у безбедносним политикама ових нордијских земаља настале као реакција на промене у безбедносном пејзажу, а које су изазване руском анексијом Крима и достигле свој врхунац руском инвазијом на Украјину. Предмет анализе биће и шире геополитичке последице ових промена, са посебним фокусом на јачање НАТО-а и ЕУ, као и њихов утицај на европску безбедност и колективну одбрану. На крају, ова студија се завршава резимирањем налаза и закључака.

Безбедносни приступи нордијских земаља: развој стратегија у Шведској, Финској и Данској

Неутрални став Шведске и развој безбедносног приступа

Након Наполеонових ратова с почетка 19. века, Шведска је у међународним односима усвојила позицију неутралности. Упркос сталном прилагођавању променама у глобалним односима, неутралност

се постепено развила у кључни аспект шведског идентитета (Czarny 2018). Како би се разумела одлука о избору неутралности, неопходно је узети у обзир историјски контекст војних пораза и територијалних губитака током векова. У 16. и 17. веку, Шведска је била значајна сила. Међутим, Шведска је претрпела пораз, посебно у Великом северном рату (1700–1721), што је резултирало значајним губицима и стратешким променама, а посебно уступањем балтичких земаља у Ништатском споразуму (1721) и Финском рату (1808–1809). Током владавине Жан-Батиста Бернадота, Шведска је стратешки подржала Русију у сукобу са Наполеоном, што је омогућило Шведској да добије Норвешку од Данске кроз Килски споразум 1814. године. Ова практична одлука била је неопходна за јачање статуса Шведске у тој области, јер је спречила додатне територијалне губитке и ојачала шведски утицај. Ипак, ова ера је такође означила почетак спорог удаљавања Шведске од директног учешћа у војним сукобима, чиме су створени темељи за појаву неутралности као суштинског спољнополитичког приступа у будућности (Weibull 1990, 291). Кримски рат (1853–1856) је означио први значајан изазов за шведску политику неутралности. Иако је постојала интерна дискусија о потенцијалном удруживању са савезницима против Русије, посебно због значајног антируског сентимента међу шведском елитом и амбиције да поврати Финску, Шведска је одлучила да избегне директно учешће у рату. Иако је Шведска могла да изабере да се придружи савезничкој коалицији, кључни разлог за одржавање неутралности била је политичка одлучност савезника, што их је навело да одбију укључивање финског устанка у већи сукоб. Овај избор је учврстио позицију Шведске као неутралне земље и поставио основу за спољну политику која је усмерена на стабилност и избегавање значајних европских спорова (Brommesson, Ekengren i Michalski 2022, 188–189).

Током Првог светског рата, Шведска је успешно одржала своју неутралност, упркос компликованом дипломатском и економском окружењу. Иако Шведска није директно учествовала у сукобу, била је снажно повезана са њим, углавном путем трговине са Немачком. Као одговор на то, британска поморска блокада озбиљно је ограничила шведску трговину, што је резултирало значајним економским последицама, укључујући несташицу хране. Јонас (Jonas 2023) наглашава да је Шведска ефикасно превазишла ову кризу користећи снажне институционалне механизме и постижући политичке споразуме између политичких странака и других заинтересованих страна. Шведска је преговарала о споразуму са Великом Британијом и САД након уласка Сједињених Држава у рат 1917. године, чиме је омогућен наставак трговине, али уз строге услове. Споразум из 1918. године укључивао је

важна ограничења у погледу извоза у Немачку, усклађивање шведске трговине са ратним захтевима савезника и овлашћење за коришћење дела шведске трговачке флоте у корист савезника. Током Другог светског рата, Шведска је задржала свој неутрални став, због чега се суочила са још већим потешкоћама. Упркос томе што је нацистичка Немачка предложила Шведској пакт о ненападању 1939. године, Шведска је одбила тај предлог, одлучивши се да задржи неутралност. Након инвазије на Данску и Норвешку 1940. године, Шведска је била принуђена да дозволи немачким снагама да пређу преко њене територије како би спречила директне нападе, а истовремено покушала да очува дипломатске везе са савезницима. Овај прагматични приступ, како је приметио Валбек (Wahlbäck 1998), још једном је испитао границе шведске неутралности. Међутим, Шведска је 1943. године повукла свој споразум са Немачком и преусмерила подршку на савезнике, пружајући значајну помоћ покретима отпора у окупираним земљама, укључујући обуку полицијских снага у Норвешкој и Данској, што је омогућило Шведској да одржи неутралност (Hägglöf Хеглоф 1960).

Пре потписивања Бриселског пакта у фебруару 1948. године, у контексту напете међународне ситуације, укључујући Берлинску блокаду и Берлински ваздушни мост, шведски парламент је одлучио да се Шведска неће придружити ниједном од блокова великих сила. У том временском оквиру, Шведска је имала за циљ да успостави одбрамбени савез са Норвешком и Данском који би деловао независно од великих сила. Ипак, преговори су пропали због спорова око учешћа западних земаља, посебно Сједињених Држава. Следствено, Данска и Норвешка су постале чланице НАТО-а, док је Шведска ојачала своју посвећеност неутралности (Lassinantti 2001, 89). Агрел (Agrell 1998) наводи да је ова политика неутралности заснована на несврставању током мира и неутралности током рата, што је омогућило Шведској да се држи подаље од војних савеза и остане ван сукоба великих сила. Неутралност је била више од политичког избора. Она се развила у суштински аспект шведског идентитета, дајући слику Шведске као аутономне и непристрасне земље. Ова стратегија се заснивала на избегавању војних савеза, поштовању међународних стандарда, као што је Хашка конвенција о неутралности, и уздржавању од обавеза које би могле да угрозе њен положај неутралне земље. Штавише, забринутост због могућег совјетског напада на Финску била је од кључног значаја у одржавању ове политике (Ydén, Berndtsson i Petersson, 2019).

Шведски концепт тоталне одбране осмишљен је тако да очува неутралну позицију интеграцијом војних и цивилних ресурса. Како Витер (Wither 2020) примећује, овај приступ је такође наглашавао друштвену

спремност, јачао јавну посвећеност одбрани и појачавао легитимитет шведске политике. Поврх тога, њена економска стратегија била је важна за одржавање стабилности и статуса неутралне и несврстане земље. Користећи средства из Маршаловог плана, Шведска се 1948. године придружила Организацији за европску економску сарадњу (ОЕЕЦ), што је помогло убрзању њеног економског опоравка. Као оснивач Европског удружења слободне трговине (ЕФТА) 1960. године, ојачала је трговинске односе са земљама Западне Европе, чиме је обезбедила дугорочну економску стабилност. Ова стратегија била је од кључног значаја за одржавање унутрашње стабилности и јачање кредибилитета земље као снажног неутралног актера на глобалној сцени (Häkkinen i Kaarkoski, 2024). Бромесон (Brommesson 2010) истиче значај политике несврстаности за спољнополитички идентитет Шведске, јер она, према његовим речима, није била само безбедносна стратегија већ и идеолошки оквир у којем је Шведска себе видела као „трећи пут“ између капитализма и комунизма. Како Бјерелд (Bjereld 1995) примећује, овај приступ је омогућио Шведској да уравнотежи очување неутралности са активним учешћем у међународној дипломатији, чиме је ојачала свој статус конструктивног глобалног посредника који је у знатној мери обликовао спољнополитички профил земље. Шведска је такође користила неутралност као платформу за глобални активизам. Шведска је била снажан заговорник људских права, глобалног мира и разоружања, доследно се противећи колонијализму и апартејду, док је пружала значајну финансијску и логистичку подршку ослободилачким покретима попут Афричког националног конгреса (АНК) од 1960-их и учествујући у мировним мисијама УН у Конгу, Мозамбику, Камбоџи и Анголи. Осим тога, Шведска је одиграла кључну улогу у промоцији Покрета несврстаних и подухвата попут Новог међународног економског поретка, који је подржавао праведнију расподелу утицаја међу међународним организацијама (McEachrane 2018, 479).

Почетком 1990-их, са брзим политичким променама у Европи и крајем Хладног рата, било је очигледно да дугогодишња неутралност Шведске није била довољна за решавање нових геополитичких питања. Иако је од почетка постојала забринутост да би неутралност Шведске могла да буде у сукобу са безбедносним циљевима Уније, део шведске политичке елите препознао је значај снажније интеграције и сарадње са ЕУ. Шведска се придружила ЕУ 1995. године, чиме је омогућила повећану економску и политичку сарадњу уз одржавање неутралности. Поред тога, Шведска је почела да цени предности сарадње у области безбедности и одбране коју пружа ЕУ, као што је учешће у мисијама стабилизације након сукоба и пружање политичке, војне и хуманитарне помоћи током глобалних криза (Brommesson 2010).

Након примене Лисабонског споразума 2009. године, Шведска се придружила клаузули о узајамној одбрани, која обавезује државе чланице Европске уније да подрже сваку државу чланицу која претрпи оружану агресију коришћењем свих расположивих ресурса, у складу са чланом 51 Повеље Уједињених нација. Иако неки ову акцију могу да доживе као претњу војној неутралности Шведске, Лисабонски споразум је омогућио Шведској да задржи своју независност у питањима националне одбране. Као што је наведено у члану 42.7, обавеза узајамне одбране је обавезујућа за све државе чланице, али не утиче на неутралност одређених држава чланица (Лисабонски споразум 2007). Овај аранжман је омогућио Шведској да задржи право да самостално одлучује о свом учешћу у колективној одбрани и војним интервенцијама. На овај начин, Шведска је могла да уравни своје безбедносне интересе унутар оквира ЕУ, а да притом задржи традицију војне неутралности, дајући јој флексибилност да допринесе европској одбрани без угрожавања контроле над својим војним ангажманима.

Шведска је придруживањем Партнерству за мир 1994. године почела да гради ближе везе са НАТО-ом. Касније је играла активну улогу у мисијама које је предводио НАТО, укључујући операције на Косову (КФОР), у Авганистану (ИСАФ) и Либији (ОУП) (Government Offices of Sweden 2022). Форсберг и Вахторанта (Forsberg i Vaahtoranta 2001) називају ову стратегију „пост-неутралност“, што омогућава Шведској да очува војну неутралност, док се истовремено ангажује у европској безбедносној и одбрамбеној политици и одржава јаке везе са НАТО-ом. Према Висландеру (Wieslander 2021), мање државе попут Шведске често настоје да ојачају своју безбедност сарадњом са истакнутијим међународним актерима, што може да повећа њихову зависност од спољних утицаја. Ипак, шведска стратегија је изграђена на принципу глобалне међузависности, уз признавање суштинске улоге спољнополитичких односа у обезбеђивању националне безбедности. Пажљивим балансирањем неутралности, регионалне интеграције и сарадње са међународним организацијама, Шведска је успоставила безбедносни оквир за наставак вођења активне спољне политике у свету након Хладног рата.

Неутралност Финске и њене промене у међународној безбедности

Сукоби Финске са Совјетским Савезом током рата утицали су на њен избор да одржи неутралност након Другог светског рата. Након победе нацистичке Немачке над Пољском 1939. године, Совјетски Савез је упутио територијалне захтеве Финској како би заштитио Лењинград од

потенцијалних напада Запада. Након одбијања од стране Финске, Совјети су извршили инвазију у новембру 1939. године, чиме је почео Зимски рат. Након интензивних борби, Финска је закључила Московски мировни споразум у марту 1940. године, уступивши 10% своје територије, попут Источне Карелије и Виборга, док су Совјети поставили поморску базу у Ханку. Након немачке окупације Данске и Норвешке, заједно са анексијом балтичких држава од стране Совјетског Савеза, Финска се удружила са Немачком. Покренула је Продужени рат против Совјета 1941. године, са циљем да надокнади губитке из Зимског рата. Иако су у почетку тријумфовале, финске трупе су се коначно суочиле са интензивним совјетским контранападима, што је довело до примирја у септембру 1944. године, које је наметнуло признавање Московског мировног споразума из 1940. године и повлачење немачких снага са њене територије. Потписан у Паризу фебруара 1947. године, овај мировни споразум је потврдио услове примирја и дао Финској право да одржи ограничену војну силу (Nenye et al. 2016).

Финска се суочила са сложеним потешкоћама током својих послератних напора за стабилизацију и реинтеграцију. Под председником Јухом Кустијем Пасикивијем (Juho Kusti Paasikivi), Финска је променила своју спољну политику како би унапредила односе са Совјетским Савезом, што је кулминирало Споразумом о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи из 1948. године, којим је осигурана узајамна одбрана и финска неутралност током Хладног рата. Иако је овај споразум значајно ограничио флексибилност Финске, земља је задржала значајан ниво суверенитета у поређењу са земљама Варшавског пакта, што је омогућило Совјетском Савезу да гарантује да Финска остане у неутралној „сивој зони“ (Kansikas 2017, 83-85). Кроз ову стратегију, Финска је развила линију спољне политике познату као линија Пасикиви-Кеконен (Paasikivi-Kekkonen), засновану на претпоставци да су совјетски безбедносни интереси најважнији. Међутим, окупација и сателитизација нису неопходне за постизање ових циљева. Кроз пријатељске односе и сарадњу, Финска је настојала да увери Совјетски Савез да се на њеној територији неће одвијати непријатељске акције, уз истовремено чување унутрашње аутономије у спољнополитичким одлукама (Kuusisto 1959, 37). Кључна фигура у наставку ове политике био је председник Урхо Кеконен (Urho Kekkonen), који је одржавао стабилне односе са Совјетским Савезом чак и током спорадичних тензија и криза. Прва криза 1958. године настала је након парламентарних избора, када је нова коалициона влада коју је предводио социјалдемократски премијер Карл Аугуст Фагерхолм (Karl August Fagerholm) укључивала чланове са антисовјетским осећањима, што је изазвало дипломатске тензије са

Совјетским Савезом. Ова криза је превазиђена када је Финска извршила реконструкцију владе, чиме је обновљена стабилна веза са Совјетским Савезом. Криза са нотама из 1961. године произашла је из појачаних тензија између великих сила због Берлинског зида и учешћа Немачке у активностима НАТО-а у Балтичком мору. У то време, Совјетски Савез је затражио консултације у складу са Споразумом из 1948. године, који је укључивао одредбу о међусобној одбрани. Председник Кеконен је успешно преговарао са Совјетским Савезом и убедио Хрушчова да повуче захтеве за консултације, што је омогућило побољшање односа између две земље (Singleton 1981, 281-282).

За разлику од Шведске, Финска није добила помоћ из Маршаловог плана. Није била део ОЕЕЦ-а, што је било у складу са обавезама Финске према раније поменутом споразуму са Совјетским Савезом. Финска је тек 1969. године постала члан Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД), док је истовремено постала придружени члан Европског удружења за слободну трговину (ЕФТА). Придружила се ЕФТА као пуноправни члан 1986. године, чиме је покренут постепени процес економске интеграције са Западом. Међутим, због политичких импликација, чланство у Европској економској заједници (ЕЕЗ) остало је неприхватљиво за Совјетски Савез. То је довело до тога да Финска, као и Шведска, током Хладног рата остане ван овог облика регионалне економске интеграције (Tarschys 1971, 70-71).

Након распада Совјетског Савеза 1991. године, Финска је искористила прилику да укине ограничења која су постављена споразумом из 1948. године, чиме је отворила пут за прилагођавање свог спољнополитичког приступа, посебно са већим фокусом на Западни идентитет. Улазак Финске у ЕУ 1995. године представљао је економски напредак и укључио је ову земљу у заједничку спољну и безбедносну политику Уније. Након тога, сарадња у оквиру ЕУ проширила се и обухватила заједничку безбедносну и одбрамбену политику, која је постала још важнија са применом Лисабонског споразума 2009. године, којим је успостављена међусобна одбрамбена обавеза међу државама ЕУ у случајевима војне агресије. Финска је задржала неутралност, за коју је била уверена да је од кључног значаја за стабилност и безбедност Северне Европе, циљајући на то да избегне нарушавање односа са Русијом или ескалацију тензија.

Финска се придружила Партнерству за мир (ПЗМ) 1994. године како би унапредила одбрамбене капацитете. Кроз ову иницијативу, Финска је успоставила војну сарадњу са НАТО-ом кроз учешће у војним вежбама, мировним операцијама и безбедносним напорима, а да није формално члан Алијансе. Истовремено, Финска је користила свој територијални

одбрамбени систем како би заштитила своје националне интересе и активно је учествовала у међународној и регионалној одбрамбеној сарадњи (Roiko-Jokela, Roiko-Jokela i Mangeloja 2024).

***Данска у међународном безбедносном окружењу:
балансирање чланства у НАТО-у са политиком изузећа из ЕУ***

Одмах по завршетку Другог светског рата, Данска је, под вођством премијера Кнуда Кристенсена и Ханса Хедтофта (Knud Kristensen i Hans Hedtoft), настојала да успостави политику засновану на сарадњи са Уједињеним нацијама и изградњи веза са Источним и Западним блоком. Петерсон (Peterson 1987) наводи да је ова политика, заснована на међународној солидарности, постепено попримала карактеристике претходне политике неутралности Данске. Иако су Западне силе и нордијски суседи сматрани природним савезницима, Данска је настојала да избегне придруживање било ком војном блоку, уместо чега се определила за политику помирења, која је укључивала трговински споразум са Совјетским Савезом 1946. године. Међутим, због комунистичког пуча у Чехословачкој 1948. године, Данска је постала свеснија претње совјетске експанзије, што је довело до промена у њеној спољној и безбедносној политици. Данску је, као и друге нордијске земље, привукла шведска идеја из 1948. године о регионалној сарадњи и оружаном неутралности, закључивши да такав савез не би био довољан да се супротстави совјетским претњама. Одлуку да постане оснивач НАТО-а 1949. године, између осталих фактора, обликовало је искуство нацистичке Немачке са окупацијом Данске 1940. године, када је постало јасно да неутралност није довољна да пружи адекватну заштиту (Vjøl 1968). Прихватањем америчког предлога 1950. године о интегрисаним војним снагама у оквиру НАТО-а, Данска је поставила темеље своје безбедносне политике тиме што је подржала иницијативу која је, упркос томе што је укључивала осетљиво питање наоружавања Западне Немачке, омогућила да се одбрамбена линија НАТО-а помери ка истоку, чиме се повећала њена безбедност (Petersen 1987, 16).

Након приступања НАТО-у, Данска је заузела опрезан став у погледу учешћа у Алијанси. Током 1980-их, усред ескалације тензија Хладног рата, НАТО и његове државе чланице суочиле су се са унутрашњим неслагањима, посебно у вези са војним стратегијама и одговорима на растућу совјетску претњу. Од 1982. до 1988. године, коалиција левог центра у Данској усмеравала је своју политику према НАТО-у кроз резолуције донете у парламенту, а које су приморавале владу да заузме критичнији став, уз често додавање „фуснота“ на званичне изјаве НАТО-а.

Ова пракса је омогућила влади да одржи власт, али је истовремено довела до унутрашњих неслагања и удаљила Данску од кључних праваца Алијансе (Petersen 2011). Географски положај Данске и контрола над Гренландом, наставили су да јој пружају значајну улогу у интересима САД у региону, што је, упркос тензијама унутар Алијансе, омогућило Данској да одржи релативно низак ниво војне потрошње унутар НАТО-а, а истовремено заузима ставове који су се често разликовали од ставова њених савезника. Након Хладног рата, Данска је променила фокус, појачавајући ангажман у међународним кризним операцијама.

Као што је наведено у Споразуму о одбрани који је усвојен 2004. године, терористички напад на Светски трговински центар подстакао је Данску да препозна да је померање претњи са конвенционалног ратовања на нове асиметричне претње, постало примарни безбедносни изазов. Сходно томе, приоритет је да се осигура њена способност да се суочи са овим претњама где год се појаве, било унутар или изван њених граница, како кроз учешће у међународним операцијама, тако и кроз ојачани национални одбрамбени систем. Како би се то постигло, Данска ће наставити да даје свој допринос НАТО-у, укључујући учешће у Снагама за одговор НАТО-а, и да се стара то томе да њене војне снаге буду добро опремљене и спремне за међународне операције (Министарство одбране Данске 2004). Како је приметио Расмусен (Rasmussen 2013), Данска је брзо постала посвећенији и активнији партнер унутар НАТО-а, што је, упркос ограниченим ресурсима, ојачало њен растући имиџ као снажне чланице НАТО-а.

Иако је Дански споразум о одбрани из 2004. године нагласак стављао на решавање нових асиметричних претњи кроз учешће у НАТО-у и јачање националне одбране, такође је наводио да би земља била спремна да се укључи у европске одбрамбене иницијативе ако би се укинуло изузеће Данске из одбрамбене политике ЕУ. Ово је јасно показало да је безбедносна политика Данске била под утицајем њених ставова о одбрамбеној сарадњи ЕУ. Чини се да је начин на који је Данска сарађивала са ЕУ у области одбране имао историјске корене. Почетком 1970-их, Данска се придружила Европској заједници, признајући економске и политичке користи од чланства. Међутим, двадесетак година касније, већина данских бирача одбацила је на референдуму ратификацију Уговора из Маастрихта, што је изазвало политичку кризу у земљи. Данска је постигла компромис кроз Споразум из Единбурга како би решила кризу, што јој је омогућило да се искључи из одбрамбене сарадње унутар ЕУ. Иако је сарадња са ЕУ по овом питању још увек била у раној фази, многи у Данској су били забринути да би будући развој

војних структура ЕУ могао да поткопа контролу земље над њеном војском и положај унутар НАТО-а (Pedersen 2006, 38-39).

Следствено томе, изузеће у погледу одбране омогућило је Данској да избегне учешће у одлукама и акцијама које су наметале правне обавезе, као што су војне или одбрамбене активности. То није подразумевало искључење Данске из политичких активности везаних за одбрану, укључујући изјаве или закључке. Иако је Данска могла да учествује у дискусијама о одбрани ЕУ, то је могла да чини само ако те дискусије нису довеле до конкретних одбрамбених акција са директним последицама по земљу. Из наведених разлога, политика изузећа се строго примењивала на правно обавезујуће акције, што је омогућило Данској да остане укључена у шири политички дискурс (Butler 2020). Лисабонским споразумом, интеграција одбране унутар ЕУ наставља да се развија. Изузеће Данске у одбрани спречило ју је да учествује у војним операцијама ЕУ, планирању одбрамбене политике и иницијативама ЗБОП-а као што су Европска одбрамбена агенција (EDA) и Стална структурирана сарадња (PESCO). Међутим, Данска је могла је да буде активно укључена у цивилне мисије и друге иницијативе које нису везане за одбрану. Ларсен (Larsen 2014) се бави питањем како се спољнополитички идентитет Данске развијао у контексту интеграција у ЕУ и институционалних промена, истичући да је, иако је Данска формално задржала могућност деловања ван структура ЕУ након Лисабонског споразума, прилагодила свој приступ како би се ускладила са новим правилима доношења одлука које су овим Уговором уведене. Данска је била укључена у Европски одбрамбени фонд (ЕДФ), који је основан у циљу обезбеђивања финансијских средстава за развој напредних одбрамбених технологија и иновација које могу да унапреде европске одбрамбене капацитете. Како су приметили Геншел, Јахтенфукс и Миљорати (Genschel, Jachtenfuchs i Migliorati 2023), Данска је добила приступ ЕДФ-у путем „правног инжењеринга“, посебно усвајањем правног оквира који је дозвољавао учешће на основу конкурентских одредби европске одбрамбене индустрије. Вивел (Wivel 2018) такође истиче сложен и контрадикторан однос Данске са Унијом, који се огледа у чињеници да прагматизам и селективна европска интеграција коегзистирају са дубоким скептицизмом према даљој политичкој и војној интеграцији.

Одговор нордијских земаља на агресивну политику Русије: од анексије Крима до инвазије на Украјину

Стратешки потез Шведске ка чланству у НАТО-у и његове дугорочне безбедносне импликације

Иако је одлука Шведске да се придружи НАТО-у донета након руске инвазије на Украјину, то није било неочекивано. Деценију раније, руске војне вежбе из 2013. године које су симулирале нападе на Шведску, откриле су озбиљне недостатке у њеном одбрамбеном систему, опреми и финансијама. Ове слабости спречиле су Шведску да активира свој систем брзог реаговања (QRA), што је покренуло јавну и политичку дебату о потреби за модернизацијом војске и реформом одбране (Gotkowska 2013). Годину дана касније, руска анексија Крима подстакла је шведску владу да донесе одлуку да унапреди своју војну спремност, што је довело до промена у политичкој реторици и стратешким изборима (Wieslander 2021). У овом контексту, на самиту НАТО-а у Велсу септембра 2014. године, Шведској је додељен статус Партнера са унапређеним могућностима (ПУМ), што је омогућило побољшани дијалог и сарадњу. Као партнер у ПУМ-у, Шведска је добила приступ војним вежбама НАТО-а и могућности да усклади своје војне капацитете са његовим стандардима. Инцидент који се догодио наредног месеца, а у којем је се сумња да је учествовала руска подморница у Стокхолмском архипелагу, додатно је нагласио потребу за унапређењем војних капацитета Шведске.

Период трансформације у одбрамбеној стратегији Шведске настављен је кроз продубљивање сарадње са НАТО-ом и регионалним партнерима, као и кроз унапређење војне капацитете као одговор на ескалацију безбедносних претњи. Шведска је са НАТО-ом 2016. године потписала Споразум о подршци земље домаћина, што је омогућило снагама НАТО-а да примају логистичку и војну помоћ на шведској територији. Следеће године, земља је поново увела обавезно sluђење војног рока, а Национална гарда је постала кључни елемент припремљености за кризе. Успостављањем војне инфраструктуре на стратешким локацијама, као што је острво Готланд, Шведска је побољшала сопствене капацитете за брзу мобилизацију и реаговање на кризу (Edström i Gyllensporre 2023, 274). Упркос оваком развоју догађаја, министар одбране Петер Хултквист (Peter Hultqvist) је 2021. године изјавио да се Шведска неће придружити НАТО-у и да су постојећи билатерални споразуми и партнерства кључни за одржавање националне безбедности. Шведска је наставила своје активно ангажовање у ЗБОП-у унутар Европске уније. Иако претходно скептична

према институционалном развоју одбране ЕУ, Шведска је, под утицајем нових политичких околности, ревидирала свој став и фокусирала се на повећање утицаја у обликовању европских одбрамбених политика. Сходно томе, појавила се као кључни актер у процесу доношења одлука ЕУ, настојећи да утиче на развој њене одбрамбене политике (Håkansson 2021).

Како је истакнуто у документу који је усвојила Влада Шведске (2022), након што је Русија извршила инвазију на Украјину, постало је очигледно да безбедносни оквир земље није био довољан да је заштити од директног војног напада. Ове околности довеле су до тога да се чланство у НАТО-у сматра јединим начином за добијање основних безбедносних гаранција и трајне стабилности. У исто време, дошло је до значајне промене код јавног мњења. У почетку се 40% становништва противило чланству у НАТО-у, док је након одлуке о подношењу захтева за чланство, чак 32% оних који су претходно били против, променило став, подржавајући приступање Шведске Алијанси (Mitchell et al. 2024). Упркос широкој политичкој подршци за улазак у НАТО, било је и домаћих критика у вези са начином на који је одлука донета. Критичари су тврдили да је тај процес био пребрз и да му недостају довољне консултације са јавношћу. Ова одлука је донета пребрзо под спољним притиском, углавном због надлазеће руске претње. Како су Берг и Фредриксон (Berg i Fredriksson 2024) приметили, током јавне дебате која је уследила након одлуке, рат у Украјини је постао доминантна тема, док су медији, укључујући јавне емитере, углавном подржавали чланство у НАТО-у. Истовремено, гласови који су се противили чланству у НАТО-у били су маргинализовани или игнорисани. Како су аутори даље истакли, овај тренд одражава начин на који је политички дискурс обликован стратешким циљевима и безбедносним потребама, што је постало доминантан оквир за разумевање шведске спољне политике.

Током процеса приступања, претње и захтеви Анкаре у вези са курдским организацијама покренули су питање политичке флексибилности Шведске, као и њених односа са кључним безбедносним партнерима. Иако су неки захтеви Турске испуњени, попут реформи везаних за антитерористичко законодавство и извоз наоружања, Шведска је одлучила да не испуни све, попут захтева за екстрадицију новинара који је тражио азил. Шведска је одлучила да очува унутрашњу политичку независност и да на крају не попусти пред спољним захтевима, посебно у вези са основним људским правима и слободом штампе. Након сложених преговора са Турском, трилатерални меморандум потписан у јуну 2022. године на самиту НАТО-а у Мадриду, уклонио је препреке за придруживање Шведске и Финске Алијанси (НАТО 2022).

Укључивање Шведске у програм унапредило је сарадњу и борбену моћ њене војске, чиме је подржана укупна безбедност Алијансе. Шведска, призната као једна од технолошки најсофистициранијих и војно најприпремљенијих земаља у Европи, поседује ловачки авион JAS 39 Грипен (JAS 39 Gripen), познат по својој прилагодљивости, окретности и економичности, способан да обавља разне задатке, од борбе до осматрања. Осим тога, Стридсвагн 122 (Stridsvagn 122), шведска варијанта тенка Леопард 2 (Leopard 2), има софистициране системе заштите и управљања ватром који играју суштинску улогу у њеним копненим снагама будући да обезбеђују прецизност и безбедност посаде. Шведска такође користи систем вођених ракета Робот 70 (Robot 70) за прецизно циљање претњи на копну, укључујући оклопне јединице. Шведска морнарица игра виталну улогу у одбрани Балтичког мора, са својим напредним подморницама класе Готланд (Gotland), које су једне од најтиших на свету, опремљене ракетним системима пројектованим за суочавање са подводним и ваздушним претњама. Шведске компаније Saab и BAE Bofors произвеле су кључне системе, укључујући борбене авионе, подморнице, артиљерију и системе противваздушне одбране, који подржавају одбрамбене потребе Шведске и одржавају њену конкурентност на глобалном тржишту наоружања (Michnik 2024). Како примећује Нордлунд (Nordlund 2021), развој снажне одбрамбене индустрије резултат је чињенице да се историјски неутрална Шведска фокусира на самодовољност у производњи војне опреме (Nordlund 2021).

Шведски геополитички положај такође чини ову земљу веома важним фактором у стабилности Северне Европе. Шведска се граничи са Балтичким морем и налази се у близини кључних подручја као што су балтичке државе, Русија и Арктик. Овај положај даје Шведској контролу над стратешким поморским путем између Скандинавије и централног дела Европе, што је од кључног значаја за слободу пловидбе и безбедност поморских путева. Осим тога, копнене границе са Финском и Норвешком обезбедиле су НАТО-у кључну тачку за координацију и логистику у нордијско-балтичком региону. Овај положај омогућава НАТО-у приступ регионима са високим безбедносним изазовима и ефикасну мобилизацију снага за брз одговор на претње са Истока. Њен положај између Пољске и Русије даје Алијанси значајну предност у смањењу рањивости балтичких држава, јер контролише могућност алтернативних поморских путева који могу да заобиђу потенцијалне копнене блокаде или нападе (Dorman 2024). Шведска и Финска постале су партнери у војним иницијативама НАТО-а, Балтичкој ваздушној полицији (BAP) и Појачаном истуреном присуству (EFP). Шведска активно

штити балтички ваздушни простор преко Балтичке ваздушне полиције. Финска је у јуну 2024. године добила одобрење министара одбране НАТО-а да успостави Копнене снаге (FLF) на својој територији као део Појачаног истуреног присуства. Шведска, као оквирна земља, играла је водећу улогу у организовању и координацији истурених копнених снага НАТО-а у Финској. И Шведска и Финска, као партнерске земље, учествовале су у војним вежбама као што су Trident Juncture 2018 и Cold Response од 2006. године, које су тестирале способност НАТО-а да делује у екстремним климатским условима Арктика. Фокусирале су се на унапређење координације између земаља чланица и партнера, као и на развој тактика и процедура за заштиту стратешких рута и ресурса у овом региону. Године 2024, Шведска, Финска и Норвешка биле су домаћини Нордијског одговора који је заменио Cold Response. Ове вежбе имају за циљ јачање војних капацитета и оперативне координације међу нордијским земљама. Са својим снажним војним способностима и искуством у екстремним временским условима, Шведска и Финска могу да дају значајан допринос способности НАТО-а да ефикасно реагује у региону (Bryant 2024).

Стратешки заокрет Финске ка НАТО-у: јачање националне безбедности и регионалне отпорности

Иако је Финска деценијама била војно неутрална, тензије у региону које су постепено расле, посебно након руске анексије Крима 2014. године, приморале су је да ревидира своју безбедносну стратегију и окрене се ка НАТО-у. Финска је, заједно са Шведском, постала чланица Партнерског програма са унапређеним могућностима (ПУМ) у оквиру НАТО-а 2014. године, што јој је омогућило да учествује у војним вежбама и усклади војне капацитете са стандардима Алијансе. Две године касније, 2016. године, финска влада је наручила студију која анализира потенцијалне последице придруживања НАТО-у како би проценила његов утицај на оквир спољне политике и националну безбедност. Иако није препоручио придруживање НАТО-у, документ је указао на повећану осетљивост и рањивост Финске због промена у геополитичком окружењу, са посебним нагласком на агресивну политику Русије према Украјини. Поврх тога, анализирани су аспекти сарадње са Шведском и могућности за јачање одбрамбених капацитета кроз партнерство са НАТО-ом, заједно са опцијом „брзе траке“ ка интеграцији у Алијансу. Ова студија била је основа финске одбрамбене политике, која се фокусирала на јачање билатералних и регионалних партнерстава као кључне компоненте стратешког одговора земље на нове безбедносне изазове

(Bergquist et al. 2016). Европска унија остаје примарни оквир за безбедносну и одбрамбену политику Финске. Финска се залагала за унапређење одбрамбене сарадње унутар ЕУ како би се унапредила спремност Уније и њених држава чланица за будуће безбедносне захтеве и ојачала њихову отпорност на кризе. Финска је кроз PESCO ојачала своју безбедносну позицију у Европи путем активног учешћа у регионалним безбедносним питањима. Финска је такође наставила сарадњу са НАТО-ом кроз програм ПзМ, покушавајући да унапреди интероперабилност својих трупа и учествује у свеобухватнијим регионалним безбедносним иницијативама (Kaczmarek 2024).

Како примећује Ниберг (Nyberg 2022), за разлику од Шведске, која је неутралност третирао као важан елемент националног идентитета и међународног престижа, Финска је своју неутралност посматрала као нужност и услов за опстанак, верујући да би формално чланство у Алијанси могло у озбиљној мери да угрози њене односе са Русијом, што је настојала да избегне по сваку цену. Међутим, како се наводи у извештају финске владе о приступању НАТО-у, промене у европској безбедносној ситуацији изазване руском инвазијом на Украјину створиле су неповољну динамику за националну безбедност Финске. У тим условима, чланство у НАТО-у је постало императив, што има за циљ јачање националне безбедности кроз колективну одбрану, омогућавање учешћа Финске у обликовању политика Алијансе и допринос стабилности на Балтичком мору и у Северној Европи (Влада Финске 2022).

Овај изненадни преокрет додатно је подржан брзим повећањем подршке јавности чланству у НАТО-у, која је порасла са 20-30 процената на 53 процента у фебруару 2022. године. До маја достигла чак 76 процената, док је број противника пао испод 15 процената. Форсберг (Forsberg 2024) је објаснио овај феномен као резултат препознавања безбедносних предности које чланство доноси и осећаја хитности изазваног руском инвазијом, док су колективна сећања на Зимски рат и страхови од обнављања напада на Финску дали емоционални подстицај за промену мишљења. У међувремену, политичке странке које су се раније противиле приступању НАТО-у преиспитале су своје ставове након чега су преко својих елита усвојиле реалистичну безбедносну стратегију, појачану политичким национализмом, како би ускладиле ставове са јавним мњењем и оправдале свој преокрет (Immonen 2024). Ову промену у спољној политици Финске обележили су брзи и интензивни преговори између кључних политичких актера, укључујући председника, владу, парламент и политичке странке, чиме је показана способност земље да координише и доноси ефикасне одлуке у кризи, што је била кључна карактеристика финског одговора на изненадну

промену безбедносног окружења (Koskimaa i Raunio 2024). Иако су противници убрзаног процеса током парламентарне дебате предлагали референдум, на крају је постигнут широки консензус, што је омогућило да одлука о придруживању НАТО-у прође кроз парламент (Arter 2022, 183-184). Пре формалног чланства у априлу 2023. године, Финска је углавном била усклађена са стандардима НАТО-а кроз Партнерство за мир. Међутим, чланство у Алијанси омогућава бољу координацију војних операција, размену обавештајних података и приступ заједничким војним ресурсима. Како наводе Исо-Марку и сарадници (Iso-Markku 2023), чланство у НАТО-у доноси значајне промене у друштвеном, политичком и војном контексту Финске, који се постепено усклађује са стратегијама Алијансе.

Финска је позната по својој доктрини тоталне одбране. Она се заснива на брзој мобилизацији свих расположивих ресурса, укључујући резервисте, у циљу заштите територије Финске, посебно дуж границе са Русијом која је дуга 1.300 километара. Финска такође поседује капацитете који јој омогућавају ефикасну одбрану, укључујући борбене авионе JAS 39 Gripen, тенкове Leopard 2A6, оклопна возила Pasi и Sisu и напредне ракетне системе Robot 70. У оквиру НАТО-а, процес модернизације финске војске се наставља, са циљем да се она усклади са савременим стандардима (Michnik 2024).

Финска има кључну геополитичку улогу у северној Европи, будући да дели широку границу са Русијом, која у том подручју сада служи као главна одбрамбена линија НАТО-а. Близина стратешких локација, као што су Санкт Петербург и Кољско полуострво код којег се налази руска Северна флота и стратешке нуклеарне снаге од великог значаја за националну безбедност Русије, додатно повећава њен значај. Поред тога, Финска штити север Шведске и обале северне Норвешке, чиме доприноси контроли северноатлантских поморских рута и омогућава НАТО-у већу дубину у одбрани балтичких земаља (Pesu 2023).

Крај изузећа Данске из одбрамбених споразума ЕУ: јачање колективне безбедности Европе

Како је навео Вивел (Wivel 2013), након завршетка Хладног рата, Данска је активним учешћем у међународним војним операцијама све више тежила промоцији либералних вредности као што су демократија и људска права. Ова метода наглашава заштиту либералног међународног поретка, уместо да се фокусира искључиво на специфична питања националне безбедности. Одлука да се уклони опција изузећа у одбрамбеној политици ЕУ може се посматрати као унапређење ове

политике, која тежи да одржи ове вредности унапређењем одбрамбене сарадње широм Европе. Сходно томе, након руске инвазије на Украјину, данска влада је 6. марта 2022. године успоставила Национални компромис о безбедносној политици и постигла шири политички споразум. Владајуће социјалдемократе и опозиционе странке Венстре, СФ (Socialistisk Folkeparti), Радикална лева странка (Radikale Venstre) и Конзервативна народна странка (Konservative Folkeparti) постигле су овај споразум, истичући значајну претњу по европску безбедност која произилази из интензивирања сукоба у Украјини. Стране у споразуму обавезале су се да ће спровести конкретне мере за јачање одбрамбених способности Данске и прилагодити њен спољнополитички приступ новим геополитичким изазовима. Важни аспекти споразума састоје се од повећања војног буџета на 2 процента БДП-а, усклађивања политике са захтевима НАТО-а, смањења ослањања на руску енергију у циљу унапређења енергетске безбедности и смањења стратешког ризика и укидања одредбе о изузећу за одбрану унутар ЕУ. У вези са овим питањем, заказан је референдум за 1. јун 2022. године, који је омогућио грађанима Данске да изнесу своје мишљење о укидању овог изузетка (Frederiksen 2022).

Кампања која је претходила референдуму 1. јуна 2022. године, наглашавала је јединство са Европом, указујући на опасности од руске агресије према Украјини. Иако су опозиционе странке, попут Данске народне партије (Dansk Folkeparti) и Нове деснице (Nye Borgerlige), упозоравале на ризик од губитка ауторитета над сопственом војном политиком и смањења суверенитета, резултати референдума показали су снажну јавну подршку укидању овог изузетка. Са 66,87% гласова за и 33,1% против, овај резултат, иако очекиван, означио је политичку консолидацију и јасан мандат за измене у одбрамбеној сарадњи Данске унутар ЕУ. Иако се, како тврди Клинге (Klinge 2024), Данска сматра земљом која припада спољним круговима интеграције ЕУ, кључни фактори попут руске инвазије на Украјину и јаче сарадње унутар НАТО-а могу да објасне њен помак ка већој интеграцији са ЕУ. Батлер (Butler 2020) истиче да изузеће Данске од одбрамбених питања представља контрадикцију у политици. Као мала држава чланица, Данска је настојала да повећа свој утицај на питања међународне безбедности и одбране, али је ово самонаметнуто ограничење заправо ограничило њен утицај.

Након одржаног референдума, на основу Националног компромиса из 2022. године, Данска је у јуну 2023. усвојила нови Споразум о одбрани, који је дефинисан након широког политичког консензуса, који је обухватио и владајуће и опозиционе странке. Споразум се темељи на

три кључна стратешка принципа: јачање глобалне безбедности кроз сарадњу са НАТО-ом, ЕУ и глобалним савезницима, улагање у националну одбрану за одрживу стабилност и просперитет и модернизација данске војске ради побољшане спремности за савремене безбедносне изазове. Унапређење ових аспеката требало би да позиционира Данску као кључног играча у реаговању на глобалне безбедносне изазове, посебно у светлу растућег надметања у поларном региону. Осим тога, Данска се обавезује да ће наставити да пружа значајну војну подршку Украјини, као једној од земаља која даје највећи допринос у поређењу са њеном величином, а у складу са обавезама договореним кроз Фонд за Украјину који је основан у јуну 2023. године. Споразум признаје да је укидање изузетка у сектору одбране омогућило овој земљи да постане равноправни партнер у ЕУ (Министарство одбране Данске 2023а).

Уклањање изузећа у области одбране омогућава Данској да активно учествује у свим иницијативама ЕУ у оквиру ЗБОП-а. Укључила се у два пројекта у оквиру PESCO за јачање војних капацитета у војној мобилности и сајбер безбедности. Земља је такође постала чланица Европске антикорупционе агенције (EDA), координисала је иницијативе и олакшала јачу сарадњу међу државама чланицама ЕУ у вези са одбрамбеним технологијама и опремом. EDA има споразуме о сарадњи са земљама које нису чланице ЕУ и НАТО-ом, са којим је потписала три заједничке декларације од 2016. године. У пракси, то омогућава Данској да активно доприноси војним мисијама и операцијама ЕУ, док је већ учествовала у мисијама ЕУ у Босни и Херцеговини (ALTHEA) и Украјини (EUMAM). Данска такође доприноси Европском фонду за мир (EPF), који пружа војну и одбрамбену помоћ партнерима ЕУ, укључујући Украјину (Министарство одбране Данске 2023б).

На одлуку Данске утицало је и усвајање Стратешког компаса ЕУ у марту 2022. године, који дефинише нови оквир за развој европске безбедности и одбране. Између осталог, овај документ наглашава јачање сарадње ЕУ са кључним партнерима као што су САД, УН и НАТО, као и успостављање Капацитета ЕУ за брзо распоређивање, што ће омогућити Унији да брзо реагује на непосредне претње и кризе изван сопствених граница када НАТО или друге организације нису у стању брзо да делују. Стога је Данска препознала да би уклањање опције изузећа могло да промени њен маргинализован положај у ЗБОП-у, а да се притом не угрози њен статус или однос са НАТО-ом.

Завршна размишљања

Промене у одбрамбеној политици нордијских земаља, а посебно одлуке Шведске и Финске да се придруже НАТО-у, као и повлачење Данске из договора о изузећу у оквиру ЗБОП ЕУ, представљају кључне догађаје који обликују савремену европску безбедносну архитектуру. За сагледавање мотива оваквих промена, могу да се користе различите теоријске перспективе. Међутим, све оне указују на дубље стратешке промене као одговор на изазовно безбедносно окружење. Неореалистички приступ, који наглашава спољне претње и равнотежу снага, објашњава разлоге због којих су Шведска и Финска, некада неутралне земље, одлучиле да се придруже НАТО-у и зашто је Данска напустила свој договор о изузећу у оквиру ЗБОП ЕУ. Руска инвазија на Украјину и шири геополитички контекст, у којем је Русија постала озбиљна претња по безбедности у Северне Европе, подстакли су ове нордијске земље да поново дефинишу своје безбедносне политике. Њихове одлуке постале су одговор на директну претњу која долази од Русије, као и на шири тренд регионалних надметања за равнотежу снага. У овом контексту, одбрамбена интеграција представља начин да се ојача позиција ових земаља и умање потенцијалне претње од агресора, што је типичан одговор у оквиру неореалистичког приступа међународним односима. Конструктивизам додаје још једну димензију за разумевање ових промена, јер указује на улогу норми и идентитета у обликовању политика ових земаља. Следствено томе, одлуке о чланству у НАТО-у и ЗБОП-у нису представљале само практичан одговор на безбедносне претње, већ и део процеса у којем су нордијске земље, редефинишући сопствени идентитет, показале да желе да заштите либералне вредности и, придруживањем евроатлантском оквиру, допринесу колективном безбедносном одговору на руске претње. Осим тога, анализа трендова безбедносне политике у ове три земље указује на шири феномен милитаризације Балтичког мора и Арктика, као и на улогу НАТО-а у ширењу његове мисије и одговорности. Теорија управљања кризама може да објасни доношење одлука у Шведској, Финској и Данској као одговор на ситуације које захтевају хитне и координисане реакције. Руска инвазија на Украјину приморала је ове земље да прилагоде своје стратешке планове и брзо реагују на кризне изазове.

Користећи упоредну методу, стекли смо увид у начине на који су специфични историјски и савремени национални контексти обликовали одлуке одбрамбене политике ових земаља. Док су Финска и Шведска поднеле захтев за чланство, Финска је прва одговорила на руску инвазију на Украјину, препознајући је као директну претњу. Иако у почетку

резервисанија према чланству у НАТО-у, Шведска је убрзо следила Финску. С друге стране, Данска је одлучила да се повуче из опције изузећа и придружи се ЗБОП ЕУ. Иако су разлози за посебне приступе одбрамбеној политици били различити, све три земље су се определиле за продубљивање интеграције у евроатлантске безбедносне структуре као одговор на исту претњу.

На ширем глобалном нивоу, ове промене представљају реакцију на измењену геополитичку стварност и одражавају шире трендове милитаризације и војне интеграције у глобалном окружењу. С друге стране, док ове земље прилагођавају своје политике и војне капацитете, ризикују да погоршају тензије са Русијом. Као што су Локер и Хаутала (Lokker i Hautala 2023) приметили, иако Русија још није предузела конкретне војне акције као одговор на приступање Шведске и Финске НАТО-у, постоји могућност да ће, чим консолидује снаге, предузети мере одмазде које би могле да укључују формирање нових војних трупа на северозападу Русије, као и повећање тензија у региону. Очекује се да ће Русија наставити да користи хибридне претње, попут напада на инфраструктурне циљеве и дезинформацијске кампање, с обзиром на своје ограничене конвенционалне капацитете. Поред тога, у контексту милитаризације региона, Русија ће вероватно повећати значај нуклеарног наоружања у својој стратегији, што је већ видљиво кроз повећање броја бомбардера способних за ношење нуклеарног оружја на Кољском полуострву, као и кроз тестове и војне вежбе са нуклеарним компонентама. Неопходно је да НАТО и његове чланице додатно прилагоде капацитете и војну инфраструктуру у региону, како би се обезбедила стабилност и спречило прерастање тензија у сукоб.

ИЗЈАВА ЗАХВАЛНОСТИ: У овом раду су представљени налази студије која је урађена као део истраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима у 2026. години“, који је финансирало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализовао Институт за међународну политику и економију, Београд, током 2026. године.

References

- 't Hart, Paul, and Bengt Sundelius. 2013. „Crisis management revisited: A new agenda for research, training and capacity building within Europe”. *Cooperation and Conflict* 48 (3): 444–461. <https://doi.org/10.1177/0010836713485711>

- Agrell, Wilhelm. 1998. „Swedish neutrality: Stumbling into the unknown past.” In: *Small states inside and outside the European Union*, edited by Luc Goetschel, 181-192. London: Springer Science.
- Alberque, William, and Benjamin Schreer. 2022. „Finland, Sweden and NATO Membership”. *Survival* 64 (3): 67–72. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078046>.
- Arter, David. 2022. „From Finlandisation and post-Finlandisation to the end of Finlandisation? Finland’s road to a NATO application”. *European Security* 32 (2): 171–189. <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2113062>
- Beach, Derek. 2021. „Process tracing in crisis decision making, 23 February 2021”. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1510>
- Berg, Elin, and Emma Fredriksson. 2024. „Don’t say peace: Militarisation and the shrinking space for critical voices in the Swedish NATO debate”. *Critical Studies on Security* 12 (3): 235–239. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358643>
- Bergquist, Mats, François Heisbourg, Rene Nyberg, and Teija Tiilikainen. 2016. *The effects of Finland’s possible NATO membership: An assessment..* Helsinki: Ministry of Foreign Affairs of Finland.
- Bjereld, Ulf. 1995. „Critic or mediator? Sweden in world politics, 1945–90”. *Journal of Peace Research* 32 (1): 23–35. <https://doi.org/10.1177/0022343395032001003>
- Bjørl, Erling. 1968. „NATO and Denmark”. *Cooperation and Conflict* 3 (1): 93–107. <https://doi.org/10.1177/001083676800300105>
- Boin, Arjen, Paul ’t Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. 2005. *The politics of crisis management: Public leadership under pressure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brommesson, Douglas, Ann-Maria Ekengren, and Anna Michalski. 2022. „Sweden’s policy of neutrality: Success through flexibility?” In: *Successful public policy in the Nordic countries: Cases, lessons, challenges* edited by Christine de la Porte et al, 284-305. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0014>
- Brommesson, Douglas. 2010. „Normative Europeanization: The case of Swedish foreign policy reorientation”. *Cooperation and Conflict* 45 (2): 224–244. <https://doi.org/10.1177/0010836710370246>
- Bryant, Martin. 2024. „Norway, Sweden, and Finland host NATO military exercises”, *The Guardian*, March 4, 2024. <https://www.theguardian.com/>

- world/2024/mar/04/norway-sweden-and-finland-host-nato-military-exercises
- Butler, Graham. 2020. „The European Defence Union and Denmark’s defence opt-out: A legal appraisal”. *European Foreign Affairs Review* 25 (1): 117–150. <https://doi.org/10.54648/eerr2020008>
- Czarny, Roman M. 2018. *Sweden: From neutrality to international solidarity*. Cham: Springer.
- Dorman, Andrew. 2024. „Sweden brings benefits for NATO but accession delay raises difficult questions”, *Chatham House*, February 27, 2024. <https://www.chathamhouse.org/2024/02/sweden-brings-benefits-nato-accession-delay-raises-difficult-questions>
- Edström, Håkan, and Dennis Gyllensporre. 2023. „Exploring NATO’s enlargements in Northern Europe: Theorizing military transformation”. *Comparative Strategy* 42 (2): 264–286. <https://doi.org/10.1080/01495933.2023.2182111>
- Finnish Government. 2022. *Report on Finland’s accession to the North Atlantic Treaty Organization*. Helsinki: State Council, May 15, 2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164093/Gov_rep_EN.pdf
- Forsberg, Tuomas, and Tapani Vaahtoranta. 2001. „Inside the EU, outside NATO: Paradoxes of Finland’s and Sweden’s post-neutrality”. *European Security* 10 (1): 68–93. <https://doi.org/10.1080/09662830108407483>
- Forsberg, Tuomas. 2024. „Bottom-up foreign policy? Finland, NATO and public opinion”. *Scandinavian Political Studies* 47 (3): 283–307. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12273>
- Frederiksen, Mette. 2022. *Nationalt kompromis om dansk sikkerhedspolitik*. Copenhagen: Danish Government. March 6, 2022. <https://stm.dk/statsministeriet/publikationer/nationalt-kompromis-om-dansk-sikkerhedspolitik/>
- Genschel, Philipp, Markus Jachtenfuchs, and Marta Migliorati. 2023. „Differentiated integration as symbolic politics? Constitutional differentiation and policy reintegration in core state powers”. *European Union Politics* 24 (1): 81–101. <https://doi.org/10.1177/14651165221128291>
- Gotkowska, Justyna. 2013. „Sweden’s reaction to a simulated Russian attack”, *Centre for Eastern Studies*, April 24, 2013. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-04-24/swedens-reaction-to-a-simulated-russian-attack>

- Government Offices of Sweden, Ministry of Foreign Affairs. 2022. *Deterioration of the security environment – implications for Sweden (Ds 2022:8)*. Stockholm: Government of Sweden. <https://www.government.se/contentassets/05ffb51ba6404a459d7ee45c98e87a83/deterioration-of-the-security-environment—implications-for-sweden-ds-20228/>
- Hägglöf, M. Gunnar. 1960. „A test of neutrality: Sweden in the Second World War”. *International Affairs* 36 (2): 153–167. <https://doi.org/10.2307/2612040>
- Håkansson, Calle. 2021. „Finding its way in EU security and defence cooperation: A view from Sweden”. *European View* 20 (1): 80–87. <https://doi.org/10.1177/17816858211004647>
- Häkkinen, Teemu, & Kaarkoski, Miina. 2024. „Willingness to defend and foreign policy in Sweden and Finland from the early Cold War period to the 2010s”. *Scandinavian Journal of History* 49 (2): 266–285. <https://doi.org/10.1080/03468755.2023.2289664>
- Hoshiro, Hiroyuki. 2022. „Time pressures under international crises reconsidered: Integrating real and experimental time”. *Asian Journal of Comparative Politics* 7 (4): 1268–1281. <https://doi.org/10.1177/20578911221108798>
- Immonen, Waltteri. 2024. „Nationalist justifications of realist policies: How Finnish parliamentary parties turned to favouring NATO membership”. *Nordic Review of International Studies* 3: 46–59. <https://nris.journal.fi/article/view/122505>
- Iso-Markku, Tuomas, Matti Pesu, Charly Salenius-Pasternak, Iro Särkkä, and Minna Ålander. 2023. *Finland’s NATO accession: What will change?* (FIIA Briefing Paper No. 3). Helsinki: Finnish Institute of International Affairs. https://fiia.fi/wp-content/uploads/2023/03/comment3_finlands-nato-accession.pdf
- Jonas, Michael. 2023. „‘Time of Turmoil’: Sweden, undeclared emergencies, and the experience of crisis and transformation in and around the First World War”. *First World War Studies* 14 (2–3): 315–338. <https://doi.org/10.1080/19475020.2024.2371878>
- Kaczmarek, Krzysztof. 2024. „Finland in a geopolitical perspective: From Finlandization to integration with NATO”. *Defence Sciences Review* 19: 4–16. <https://doi.org/10.37055/pno/187837>
- Kansikas, Suvi. 2017. „Dismantling the Soviet security system: Soviet–Finnish negotiations on ending their friendship agreement, 1989–91”. *The International History Review* 41 (1): 83–104. <https://doi.org/10.1080/07075332.2017.1398177>

- Klinge, Sune. 2024. „Denmark: Revisiting the opt-outs in Denmark: A renewed focus on EU integration”. In: *EU Law and National Constitutions*, 172–189. London: Routledge.
- Koskimaa, Vesa, and Tapio Raunio. 2024. „Effective and democratic policymaking during a major crisis: An in-depth analysis of Finland’s decision to apply for NATO membership after Russia attacked Ukraine”. *Journal of European Public Policy*: 1–24. <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2324013>
- Kuusisto, Allan A. 1959. „The Paasikivi Line in Finland’s foreign policy”. *Western Political Quarterly* 12 (1): 37–49. <https://doi.org/10.1177/106591295901200103>
- Larsen, Henrik. 2014. „Discourses of state identity and post-Lisbon national foreign policy: The case of Denmark”. *Cooperation and Conflict* 49 (3): 368–385. <https://doi.org/10.1177/0010836713495000>
- Lassinantti, Gunnar. 2001. „Small states and alliances - A Swedish perspective”. In: *Small States and Alliances*, edited by Erich Reiter & Heinz Gärtner, 213–230. Heidelberg: Physica. https://doi.org/10.1007/978-3-662-13000-1_10
- Lokker, Nicholas, and Heli Hautala. 2023. „Russia won’t sit idly by after Finland and Sweden join NATO”, *War on the Rocks*, March 30, 2023. <https://warontherocks.com/2023/03/russia-wont-sit-idly-by-after-finland-and-sweden-join-nato>
- McEachrane, Michael. 2018. „Universal human rights and the coloniality of race in Sweden”. *Human Rights Review* 19 (4): 471–493. <https://doi.org/10.1007/s12142-018-0510-x>
- Michnik, Wojciech. 2024. *Nordic frontline states? How Finland and Sweden impact NATO’s security*. London: Conflict and Civicness Research Group, London School of Economics. <https://peacerep.org/wp-content/uploads/2024/04/Nordic-Frontline-States-How-Finland-and-Sweden-impact-NATOs-Security-DIGITAL-CCRG.pdf>
- Migliorati, Marta. 2024. „New Nordic Pathways? Explaining Nordic Countries’ Defence Policy Choices in the Wake of the Ukrainian War”. *Journal of European Public Policy* 31 (10): 3249–74. <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2314247>.
- Ministry of Defence Denmark. 2004. *The Danish Defence Agreement 2005–2009*, Ministry of Defence. <https://www.files.ethz.ch/isn/156836/Denmark2004.pdf>
- Ministry of Defence Denmark. 2023a. “Danish Defence Agreement 2024–2033”, Ministry of Defence, June 28, 2023.. <https://www.fmn.dk/>

- globalassets/fmn/dokumenter/forlig/-danish-defence-agreement-2024-2033-.pdf
- Ministry of Defence Denmark. 2023b. „Denmark and the EU”, Ministry of Defence, November 20, 2023. <https://www.fmn.dk/en/topics/international-cooperation/eu/>
- Mitchell, Jeffrey, Andrea Bohman, Mikael Eger, and Maureen A. Hjerm. 2024. „Rally around the flag? Explaining changes in Swedish public opinion towards NATO membership after Russia’s invasion of Ukraine”. *Acta Sociologica*: 1–24. <https://doi.org/10.1177/00016993241268185>
- NATO. 2022. „Türkiye, Finland, and Sweden sign agreement paving the way for Finnish and Swedish NATO membership”, *NATO*, June 28, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197251.htm
- Nenye, Vesa, Peter Munter, Toni Wirtanen, and Chris Birks. 2016. *Finland at War: The Continuation and Lapland Wars 1941–45*. London: Bloomsbury Publishing.
- Nordlund, Peter. 2021. „Sweden and Swedish Defence – Introduction to the special issue”. *Defence and Peace Economics* 33 (4): 387–398. <https://doi.org/10.1080/10242694.2021.2003529>
- Nyberg, Rene. 2022. „Russian collateral damage: Finland and Sweden’s accession to NATO”, *Carnegie Endowment for International Peace*, October 6, 2022. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2022/10/russian-collateral-damage-finland-and-swedens-accession-to-nato?lang=en>
- Pedersen, Klaus Carsten. 2006. „Denmark and the European Security and Defence Policy”. In: *The Nordic countries and the European Security and Defence Policy*, edited by Alyson J. K. Bailes, Gunilla Herolf and Bengt Sundelius, 37–49. Oxford: SIPRI & Oxford University Press.
- Pesu, Matti. 2023. *NATO in the North: The emerging division of labour in Northern European security*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs. https://fiia.fi/wp-content/uploads/2023/09/bp370_nato-in-the-north.pdf
- Petersen, Nikolaj. 1987. *Denmark and NATO 1949–1987*. Copenhagen: Forsvarshistorisk forskningscenter.
- Petersen, Nikolaj. 2011. „‘Footnoting’ as a political instrument: Denmark’s NATO policy in the 1980s”. *Cold War History* 12 (2): 295–317. <https://doi.org/10.1080/14682745.2011.558176>
- Rasmussen, Mikkel Vedby. 2013. „Punching above its weight: Denmark’s legitimate peripheral participation in NATO’s wars”. In: *NATO’s European Allies: Military Capability and Political Will*, edited by Janne Haaland

- Matlary and Magnus Petersson, 262–278. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137035004_13
- Roiko-Jokela, Heiki, Tapio Roiko-Jokela, Tuomas, and Esa Mangelaja. 2024. „Readiness through international cooperation: Finnish defence industrial strategy in changing operational environment from the mid-1990s to the early 2020s”. *Defence and Peace Economics* 36 (6): 1–15. <https://doi.org/10.1080/10242694.2024.2385392>
- Singleton, Fred. 1981. „The myth of ‘Finlandisation’.” *International Affairs* 57(2): 270–285. <https://doi.org/10.2307/2619164>
- Tarschys, Daniel. 1971. „Neutrality and the Common Market: The Soviet view”. *Cooperation and Conflict* 6 (1): 65–75. <https://doi.org/10.1177/001083677100600107>
- [Treaty of Lisbon] Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community. 2007. *Official Journal of the European Union* 50, December 17, 2007. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC>
- Wahlbäck, Krister. 1998. „Neutrality and morality: The Swedish experience”. *American University International Law Review* 14 (1): 103–121.
- Walt, Stephen. 1987. *The origins of alliances*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of international politics*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Weibull, Jörgen. 1990. „The Treaty of Kiel and its political and military background”. *Scandinavian Journal of History* 15 (3–4): 291–301. <https://doi.org/10.1080/03468759008579206>
- Wendt, Alexander. 1999. *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press (Cambridge Studies in International Relations).
- Wieslander, Anna. 2021. „‘The Hultqvist doctrine’ – Swedish security and defence policy after the Russian annexation of Crimea”. *Defence Studies* 22 (1): 35–59. <https://doi.org/10.1080/14702436.2021.1955619>
- Wither, James K. 2020. „Back to the future? Nordic total defence concepts”. *Defence Studies* 20 (1): 61–81. <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1718498>
- Wivel, Anders. 2013. „From peacemaker to warmonger? Explaining Denmark’s great power politics”. *Swiss Political Science Review* 19 (3): 298–321. <https://doi.org/10.1111/spsr.12043>

- Wivel, Anders. 2018. „As awkward as they need to be: Denmark’s pragmatic activist approach to Europe.” In: *Nordic states and European integration: Awkward Partners in the North?*, edited by Malin Stegmann McCallion and Alex Brianson, 13–34. London: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-57562-9_2
- Ydén, Karl, Joakim Berndtsson, and Magnus Petersson. 2019. „Sweden and the issue of NATO membership: Exploring a public opinion paradox”. *Defence Studies* 19 (1): 1–18. <https://doi.org/10.1080/14702436.2019.1568192>